

V tej številki:

- ✱ **Taizé - koncil mladih**
- ✱ **Prve izkušnje za katedrom**
- ✱ **Televizija in otrok**
- ✱ **»Vita nuova« in sožitje med Slovenci in Italijani**

**M
L
A
D
I
K
A**

Sped. abb. post. gr. III/70 - Periodico mensile

1974

mladika

IZHAJA DESETKRAT V LETU
1974 LETO XVIII ŠTEV. 9

Poštnina plačana v gotovini - Skupina III/70

VSEBINA

Zora Tavčar: Taizé, kraj notranje avanture	121
Vladimir Kos: Dalija od bambusa	123
Tončka Curk: Moj najdaljši dan	123
M. B.: Prve izkušnje za katedrom	126
Edi Žerjal: Socialni kotiček	127
Antena	128
Zora Križmančič: Kako so nekoč želi travo	130
Pravni nasveti	131
Mate: Televizija in otrok	132
Mate: Najžlahtnejši med dišečimi vodami	133
DID: Prednost olja za kuhanje	133
Vladimir Kos: Dve pesmi	134
Zora Tavčar: Svež in mladosten vstop SSG v 30. sezono	135
jp: Slovenski večeri v središču tržaškega mesta	135
Martin Jevnikar: Zamejska in zdomska literatura	136
Polemika	138

REVIJO IZDAJA UREDNIŠKI ODBOR:

Martin Breclj, Ivo Jevnikar, Barbara Lapornik, Saša Martelanc, Marij Maver (odgovorni urednik), Albert Miklavec, Franc Mljač, Sergij Pahor, Danilo Pertot, Jože Peterlin (glavni urednik), Ivo Petkovšek, Ester Sferco, Maks Šah, Drago Štoka, Peter Švagelj, Zora Tavčar in Edvard Žerjal (likovna oprema).

ZUNANJA OPREMA:

Edvard Žerjal

Vsi pisci in uredniki sodelujejo brezplačno

Uredništvo in uprava: 34133 Trst, ul. Donizetti 3,
tel. 768189 - Poduredništvo v Gorici: SKAD

Poštni tekoči račun 11/7019 »Mladika« - Trst

Registrirano na sodišču v Trstu št. 193

tisk »graphart« trst, rossetti 14 - telefon 77 21 51

RAZPIS

1. Revija Mladika razpisuje

III. literarni natečaj

za izvirno še neobjavljeno črtico ali novelo poljubne vsebine, z željo da bi dela odražala življenje, delo in običaje tukajšnjih ljudi in da bi kar najbolj odgovarjala konceptu te družinske revije. Vendar pa ti napotki niso obvezujoči in so avtorji popolnoma prosti tako glede vsebine kakor tudi obdelave in dolžine teksta.

2. Na razpologo so sledeče nagrade:

Prva nagrada: 50.000 lir

Druga nagrada: 30.000 lir

Tri enake tretje nagrade po 15.000 lir

3. Rokopise je treba poslati v dveh tipkanih izvodih s priporočeno pošiljko na naslov MLADIKKA, ul. Donizetti 3-I, 34133 TRST, do 15. decembra 1974. Rokopisi morajo biti opremljeni samo z geslom ali šifro. Točni podatki o avtorju in naslov pa naj bodo v posebnem spremnem pismu, opremljenem z istim geslom ali šifro. V primeru, da isti avtor sodeluje na natečaju z več deli, mora poslati vsako v posebni kuverti.

4. Ocenjevalno komisijo sestavljajo: univ. prof. in kritik Martin Jevnikar, glavni urednik revije prof. Jože Peterlin, pisatelj prof. Alojz Rebula, pesnik Albert Miklavec in pesnica Ljubka Šorli - Bratuževa. Mnenje komisije je dokončno.

5. Izid natečaja, ki je odprt vsem ne glede na bivališče, bo razglašen ob slovenskem kulturnem prazniku — Prešernovem dnevu na javni prireditvi in po časopisju ter bo sporočen z osebnim pismom nagrajencem. Vsi teksti ostanejo v lasti Mladike. Nagrajena dela bodo objavljena v letniku 1975. Objavljena pa bodo lahko tudi druga dela, za katera bo komisija mnenja, da so primerna za objavo.

Posamezna številka Mladike stane 250 lir. Celoletna naročnina 2500 lir. Letna naročnina za Jugoslavijo 50 din. Letna naročnina za druge države je 6 US dolarjev ali enakovreden znesek v tuji valuti.

TAIZÉ, KRAJ NOTRANJE AVANTURE

Vtisi s koncila mladih v Franciji

»Cerkev, kaj boš rekla o svoji prihodnosti? Se boš odpovedala sredstvom za do-sego oblasti in kompromisom s političnimi in finančnimi silami?»

Se boš odrekla privilegijem in se odpovedala kopičenju bogastva? Boš končno postala »družba za vesoljno spravo, za prijateljstvo med ljudmi vsega sveta?«

»Bodimo kvas nove družbe, ki bo brez-razredna in brez privilegiranih!«

(Odlomek z letaka za Koncil mladih 1974)

Sredi Burgundije, nedaleč od starodavnega srednjeveškega samostana Cluny, znanega iz zgodovine, leži nedaleč od proge Lyon - Pariz, v osamljeni stranski dolini vasica Taizé. Starinska francoska podeželska vas, položena med griče, sredi rahlo vzvalovane pokrajine, ki do pred nekaj desetletij ni bila znana nikomur, razen priložnostnemu turistu. In vendar se je prav v tem kraju zbralo letos na Koncilu mladih čez 40.000 ljudi, večinoma mladih. In ker je bil med njimi tudi naš tržaški rojak, g. Vončina, duhovnik iz vrst mlajšega rodu, smo ga povabili na pogovor in ga naprosili za nekaj knjižic in prospektov, ki govore o Taizéju, seveda pa še posebej za njegove osebne vtise. In po pogovoru, ki je bil nad vse zanimiv, podajamo svoboden povzetek, obogaten z uporabo knjig o Taizéju.

V Taizéju se je pred desetletji zbrala majhna protestantska meniška skupnost, da zaživi v tišini in zbranosti, med skrbjo za vsakdanji kruh in notranjo poglobitvijo, v meditaciji in molitvi. Pobuda, ki je bila na videz v popolnem navzkrižju z današnjim duhom, ki tone sredi uživaške potrošniške družbe. In vendar, nenavadno, kaj kma-

Ing. Franko Piščanc: K luči. (oprema pes. zbirke Brune Pertot)

lu se je duh Taizéja ponesel ne samo preko Francije, temveč po vsem svetu: zakaj tajzéjski menihi ne ustanavljajo novih samostanskih hiš po svetu, pač pa jim je do tega, da vsakdo, ki je dojel ta duh, širi po svetu ideje Taizéja. In ker so te ideje zares kvas za neko prenovljeno, svežo in mladostno Cerkev, ni čudno, da so se razširile tako med protestanti kot med katoličani. Ti so jih sprejeli, posebno mlajši, tako zelo za svoje, da je letošnji koncil v Taizéju pozdravil papeški poslanec, kardinal Wilebrandt, zaključil pa ga je sloviti kardinal König. Zanimanje za to religiozno gibanje pa je v svetu tolikšno, da obiskujejo Taizé in se udeležujejo tamkajšnjih srečanj tudi zastopniki drugih cerkvâ in celo ateisti.

Letošnji udeleženelec, g. Vončina, nam je natre-sel kup zanimivosti s tega koncila. Koncil je trajal tri dni; organizacija je bila kljub 40.000 ljudem brezhibna, vsi so dobili v redu zajtrk, malico, kosilo in večerjo, — pri tem pa čakanje v vrsti ni bilo dolgočasno, ker so pripadniki raznih narodnosti poskrbeli za raznovrstne zabave. Videli si črnce, Indijance iz Amerike, Špance, Portugalce, ki so gredoč delali propagando za novo Portugalsko. Pripadniki raznih narodnosti so stanovali v šotorih, v katerih je bilo preskrbljeno po zvočnikih za simultano prevajanje iz francoščine, v kateri so bila predavanja, v njihove jezike. Za cerkvene obrede in večja predavanja so razširili osrednje poslopje, ki pač ni prirejeno za takšno množico, z velikimi cirkuškimi šotori. Celolo za plačilo stroškov je bilo urejeno prav ori-

ginalno: pripadniki »tretjega sveta« so imeli vse brezplačno, Nemci pa so plačevali največ, Jugoslovani so imeli npr. znižano ceno, Italijani pa srednjo, ki je znašala 12 fr. na dan, kar bi zneslo 1500 lir. Mnogo je bilo opazovalcev raznih verzij, reporterjev, dostojanstvenikov, največ pa seveda mladih. Koncil je trajal tri dni, od konca avgusta tja v začetek septembra letos. Udeležila se ga je tudi skupina okoli 50 Slovencev, samih mladih, v glavnem študentov. Ob tolikšni množici je bilo težko koga najti, zato so se posluževali obvestil na oglasni deski, kot n.pr. tegale, ki si ga je naš Tržačan prepisal:

»Vinicio, Bruno, Roberto, pozdravljeni, že dva dni vas iščemo, čakamo vas ob koncu vsakega obreda pri levih vratih, če gledamo od oltarja, — Luisa, Andrea.«

Takole si se lahko več dni iskal v množici. Kljub temu pa je teklo vse brezhibno. Tudi za »špektakel« je bilo poskrbljeno, vsak narod se je postavljaval zvečer s kakšno rečjo, Slovenci smo peli in plesali kolo do dveh ponoči, da so nas prišli prositi za tišino. Najlepša pa je bila nekakšna baklada zvečer, ko so vsi udeleženci držali v rokah svečo. Lahko si mislimo, kaj je prevevalo vso tisto več desetstisočglavo množico, ko so z dano mislijo: »Prižgati ogenj v svetu temelj!« videli okrog sebe to plapolanje morja plamenov. Ta masovnost je zapustila v navzočih močan dojem in iz Taizéja niso odšli praznih src, če ne drugega, se je v njih vžgala zavest povezanosti med ljudmi. Ne smemo pozabiti, da so bili to povečini mladi z vseh delov sveta, predvsem pa mladi kristjani, naj bo protestantje ali katoličani. Zakaj glavna ideja taizéjskih srečanj je pač ta, ustvariti enotno občestvo kristjanov in nekristjanov. Zanimivo je tudi to, kako so znali organizatorji porazdeliti vso to ogromno množico na majhne enote, ki so se zbrale najprej v okviru večjih enot po nacionalni pripadnosti, te pa spet po skupinah, ki so jih družila podobna zanimanja; te enote pa so se razpršile na najmanjše, ki so se odločile za podobne argumente, o katerih bodo razpravljali. Slovenci so se pridružili nemškimi in angleškimi skupinam, ker so znali ta dva jezika, naš Tržačan pa se je počutil jezikovno najbolj trdnega med Italijani, obiskoval pa je tudi slovenski dve skupini.

V takšni skupini se najprej predstaviš, potem se pogovoriš s tovariši, izbereš način sodelovanja, vsak izrazi odkrito svoje mnenje, diskusije so zelo živahne, na koncu pa si skupina zabeleži rezultate razgovora. Seveda si tako ne samo razširjaš obzorje, ampak tudi spoznavаш vseh vrst značaje.

Seveda je pri takšnem srečanju kot je bil koncil, večji poudarek na masovnosti, na zanosu, ki ga vzbudi v posamezniku to srečanje s takšno množico podobno mislečih. Toda v Taizéju so pogosta tudi manjša srečanja, ki so vse drugačna. In takšnega se je udeležil g. Vončina lani. (Seveda ni kakšen magnat, da bi hodil v Francijo

kar tako; tam blizu ima strica, upokojenega cvetličarja, pri katerem lahko stanuje.) Kako je torej v Taizéju ob takšnih navadnejših prilikah?

Ti protestantski menihi, ki so v civilu, da jih ne ločiš od navadnih vaščanov, samo pri obredih so v belih kutah, imajo vsak konec tedna za nekakšen veliki teden z veliko nočjo na koncu. Njih nedelja ima nekaj veličastnega, svetlega, vstajenjskega, njih veliki petek pa je ves v znamenju trpljenja v svetu.

Kdor pride tja s študijskimi nameni, se navadno udeleži celotedenskih srečanj, katerih kulminacija je v doživetju petka, sobote in nedelje, ki so, kot rečeno, v znamenju velikega tedna, pri čemer je Kristus obenem katerikoli trpeči človek v svetu, namen meditacij in molitev pa je, da bi ta človek vstal iz moralne in socialne teme v dušno in telesno, ali če hočete, v tostransko in onstransko vstajenje.

Seveda so skupine pri teh srečanjih prirejene za ljudi raznih nagnjenj in zmožnosti, zato se lahko odločiš za razne dejavnosti. Na razpolago so skrajno skromne sobice. Vodja skupine ima vsak dan uvod o meditaciji, potem pa lahko meditiraš ob vsakdanjih opravilih ali v puščavniški samoti ali v obliki razgovorov, diskusij, ki jim sledi osebno razmišljanje: recimo o ljubezni do sovražnikov, o ohranjanju tišine, o socialni pravičnosti. Katoličani hodijo tja iz želje po poglobljanju, po molitvi, po sveže in spontano doživljenem krščanstvu. Iz žeje po na novo odkopanem izvirku prvotnega krščanskega duha! Odtod tudi priznanje protestantskemu Taizéju od strani rim. kat. Cerkve, ki pač ne more zanikati preroditvenega duha, ki je zavel iz odmaknjene burgundske vasice, da prekvasi, kar je zatohlo in plesnivo.

Gotovo je našega Taizéjca, morda edinega tržaškega Slovenca doslej, v Taizéju marsikaj kot duhovnika ali kot privatno osebo presenetilo ali celo prizadelo, vsekakor pa mu zapustilo neizbrisne vtise?

Predvsem je bil presenečen nad proglašeno govori, v katerih so mladi tako zelo poudarjali socialno pravičnost, da je imel koncil včasih prav levičarski značaj, za kakšna ušesa, ki so tega manj vajena, celo komunističnega; vendar ne gre pozabiti, da je bila v teh govorih stalno prisotna ljubezen do Cerkve in da so tudi najostrejše besede izvirale iz žive želje, da bi se Cerkev bolj angažirala na socialnem področju, da bi se marsičemu odpovedala in tako ne samo dala vzgled, ampak tudi dokazala, da je kvas nove pravičnejše družbe. In takšne misli je zelo udarno in jasno izrazil tudi proglaš na koncu koncila, v katerem se je izlilo vse hotenje mladih udeležencev tega srečanja.

Gotovo je tudi čisto osebno kot duhovnik odnesel kakšno spoznanje?

Da premalo poznamo sveto pismo, da je naša atmosfera premalo prežeta z biblijo. Da preveč damo na zunanjo dejavnost in premalo verjame-

mo v moč molitve, da je naša molitev povečini moledovanje, prosjačenje ali ponavljanje obrazcev; Taizé pa je s svojim klicem k premišljevanju in poglobljanju opozoril na molitev, pojmovano kot: »postaviti se v božjo pričujočnost, prisluhniti, kaj Bog pričakuje od tebe, odpreti se božjemu navdihu, da odkriješ, katera je naloga, ki ti jo je zaupal, da ga boš lahko častil s svojim življenjem. In odprtost, neznanska odprtost, iti ven iz svoje sebičnosti in se ne bati, če moraš včasih tudi popolnoma znova začeti svojo pot.«

Naj zaključim z besedami iz govora patra Rogerja Schutzja, voditelja Taizéja, ki sam sebe imenuje preprosto brat, frère:

»Če ga opaziš ali ne, Kristus je ob tebi, ob slehernem! Tako tesno je povezan s človekom, da je v njem, tudi ko se on tega ne zaveda. Tam je celo naskrivaj, — žgoči plamen v človekovem srcu, luč sredi temè.

Da bi dal spregovoriti nemim, da bi osnoval novo družbo, v kateri ne bi bilo več tlačiteljev in tlačениh, kaj je to mogoče enemu samemu človeku, posamezniku? Toda če je tu v zboru vse božje ljudstvo, potem je mogoče prižgati ogenj v svetu temè.«

Gospod Vončina, upam, da Vaših misli, kot sem jih skušala dojeti, nisem kakorkoli izkrivila. In hvala za pogovor. ZORA TAVČAR

pesmi

VLADIMIR KOS, Tokio

Dalija od bambusa

*Dalija ob bambusu
in tuš jesenskih pesmi:
čez svod selivk.*

*Ali bral boš tekst za ples,
kjer zlaga v prst zlatnino
za listom list,*

veter?

*Ali nista pot in klanec v sen zavita
za dolg večer,*

*veter? V sen pričakovanj.
Za zvezdami so zvezde.
Za smrtjo dan.*

*Dalija ob bambusu in luč
od sten papirja
do živih ust.*

novela

TONČKA CURK

Moj najdaljši dan

Natečaj »Mladike« 3. nagrada

Ko sem šla mimo pekarne v ulici Roma, je tako vabljivo zadišalo po svežem kruhu, da sem stopila noter in kupila žemljo; nato pa še v trgovino jestvin po kos sira. Proti svoji navadi sem si tisto jutro zaželela izdatno malico. Dospela sem do hiše in stopila v vežo ter hotela po stopnicah...

»Kam greste?« me je vprašal policist v uniformi.

»V prvo nadstropje.«

»H komu?«

»V pisarno, kjer sem v službi.«

»Ej! Tu je uradnica podjetja,« je zaklical in se ozrl kvišku.

»Vzemi ji torbico!« je ukazal zgornji.

Vzel mi je torbico, jo odprl, vzel ven zavitek s kruhom in sirom, ga odvil, pogledal in dal meni. Medtem je po stopnicah prihitel Amerikanec, vzel torbico in odhitel gor.

»Kaj to pomeni?« sem vprašala.

»Zvedeli boste, ko vas pokličejo gor.«

Hipno izpraševanje vesti, ki sem ga bila vajena že iz otroških let, ko je imela mama resnoben obraz, me je pomirilo; nič slabega nisem imela na vesti. Naslonila sem se na zid ob vežnem oknu in v miru použila malico, nato pa čakala, čakala... Kazalec na zapestni uri se je pomikal že proti enajsti, ko se je spet oglasil zgornji:

»Pošlji jo gor!«

Pomignil je meni, naj grem, sam pa je ostal na svojem mestu.

Med odprtimi vrati stanovanja je stal drug policist in se umaknil, da sem šla noter. Vrata v pisarno so bila odprta na stežaj. Sredi sobe je stal oblasten ameriški oficir, poleg njega tolmač, trije drugi pa so razdirali peč iz opeke in nekaj iskali v dimniku. Omare in mizni predali so bili odprti, na pisalnih mizah knjige (registri) in drugi papirji. Ob steni sta v primerni razdalji stala moja kolega Karel in Avgust. Preiskava — sem pomislila — toda, kaj naj bi skrili v dimnik?

Pozdravila sem in hotela k svoji pisalni mizi, katere predal je ostal zaprt, ker sem imela ključ obešen poleg svojih domačih ključev. Oficir — menda policijski inšpektor — je nekaj zamrmral in takoj je stal poleg mene policist. Strogo je zazvenelo oficirjevo vprašanje, a namesto odgovora sem se vprašujoče ozrla v njegov obraz.

»Ne razume,« je pojasnil tolmač in na njegov ukaz vprašal v italijanščini: »Kje ste bili?«

»Pri odvetniku dr. X.«

»Po kakšnem oprasku?« je zdaj sproti prevajal tolmač.

»Poravnat račune, ki so v moji torbici.«

»Kaj ste nesli tja?«

»Denar za poravnavo računov.«

»Nič drugega?«

»Ne.«

»Odprite predal!«

Odprla sem. Vzeli so ven blagajniško knjigo in razne papirje, ki so jih takoj pregledali in dali nazaj v predal. Knjiga je ostala na mizi.

»Kdo hrani ključ blagajne?«

»Jaz.«

»Kje ga imate?«

Segla sem v kot predala, vzela škatlico, kjer sem hranila ključ in ga izročila. Odprli so železno omarico-blagajno, ki so jo že prej vzeli iz omare. Pregledali so vsebino, prešteli denar in spet zaklenili ter jo položili k ostalim knjigovodskim zapisnikom. Amerikanec je dal nov ukaz in takoj je eden navzočih policistov odhitel. Takrat je v pisarno pritekla 4-letna inženirjeva hčerka, se stisnila k meni in rekla: »Gospodična, mamica se tako boji, ker ne ve, kaj iščejo ti gospodje. Očka pa ni doma.« Vzela sem jo v naročje in jo tolažila, da tudi jaz ne vem, kaj iščejo; zatrdno so se pomotili in zato bodo kmalu odšli. Pogovor z otrokom se je oficirju zdel sumljiv, zato je stopil k meni, mi vzal deklico in jo sam držal v naročju. (Pozneje sem zvedela, da jo je prek tolmača izpraševal, kje hrani očka druge papirje, in otrok jih je vodil na podstrežje ter jim pokazal zaboje s starimi pisarniški knjigami in papirji.)

V pisarno sta stopili dve policistki. Z njima sem morala v spalnico, kjer je bila — v nekakšnem hišnem zaporu — inženirjeva žena, vsa objokana. Obe sva se morali sleči. Agentki sta najprej pretipali odloženo obleko, nato pa še tisto, kar sta dovolili, da obdrživa na sebi. Inšpektorju sta povedali, da je bila preiskava brezuspešna, nakar sta odšli. Zdaj bo vendar enkrat konec, sem pomislila, toda ne! Inšpektor je dal nov ukaz in trije policisti so nas povabili: »Andiamo!«

Zadnja sem odšla iz pisarne ob svojem »angelu varuhu«, medtem, ko je gospa zaman prosila, naj dovolijo, da bi vsaj jaz smela prej popiti skodelico juhe. Ko sem stopila na cesto, je jeep s Karlom in Avgustom že odbrzel; na drugi jeep sem morala sesti jaz, obdana od ameriških

in italijanskih policistov. Kmalu smo dospeli na cilj. Po kratkem izpraševanju so mi vzeli vse razen žepnega robčka in me odvedli po stopnicah navzdol, nato po temačnem hodniku... Nekdo je odprl vrata in — znašla sem se v ječi.

Vse do takrat sem bila popolnoma mirna; zavest, da sem brez krivde, mi je vlivala poguma. Ko so se pa za mano zaprla vrata z železnim križem v malem okencu, sem se naslonila na pograd in bruhnla v jok. Naenkrat sem začutila roko na svoji rami. Stresla sem se in dvignila glavo. Ob meni je stala mlada ženska — v zmedi je prej nisem opazila. — Sočutno me je pogledala in dejala: »Kaj ti je?«

»Nič,« sem dahnila med hlipanjem.

»Niiič? Punca moja, za nič pa se ne pride v takle brlog. Si kradla? Obrekovala? Slepčila?«

Odkimala sem.

»A zdaj razumem,« se je razveselila, »zasočili so te pri 'obrbi' brez bele izkaznice.«

»Bele izkaznice?! Kaj mislite, da sem...« Spet sem pričela tuliti na ves glas.

»Nehaj z jokom! Je mar to taka reč? Jaz sem... z izkaznico, seveda.«

Široko sem razprla oči in strmela vanjo. Prostitutka... cipa... je razbijalo v mojih možganih... Zaprli so me skupaj z vlačugo... Moj Bog!

»Kaj buljiš vame kot v kako čudo? Mar nisi še nikdar videla ženske z belo izkaznico? Pa nisem v tem brlogu zaradi tega, pač pa zaradi prstana, ki ga imam vsitega tule v pasu.« Dvignila je jopico in potipala pas.

»Ste ga ukradli?« sem vprašala skozi solze.

»Ne kradem!« je rekla užaljeno. »Dal mi ga je za plačilo, potem pa mi ga je hotel vzeti nazaj. Sunila sem ga v trebuh, da je telebnil na tla kot snop. Pobral se je in odšel, a se je takoj vrnil s policijo... Preklemani Američan, kam me je spravil?! A prstana ne bo dobil, nikoli ne!«

Na hodniku so se začuli koraki.

»Ti ne veš ničesar!« mi je zažugala.

»Ničesar,« sem zamrmrala.

V vratih se je obrnil ključ. Odprla so se in vtopil je ječar.

»Pojdite v pisarno,« je ukazal obrnjen proti njej. Ostala sem sama in tiho ihtela. Ko se je čez čas vrnila, je ječar pustil vrata odprta.

»Veš, odpeljejo me v Gradež; spadam namreč pod gradeško okrožje. Zaradi tebe mi je žal, da grem, sama boš... Ponoči pa boš dobila dosti družčine.«

»Kakšne družčine?« sem vprašala, ker me je njen dvomljiv nasmeh prestrašil.

»Vlačuge!« se je zasmejala. »Vsako noč jih nekaj polove in zapro. Grem se umit in nekoliko ocedit, vrata naj bodo odprta, saj ne moreš zbežati, vrh stopnic je straža.«

Odšla je, jaz pa sem spet bruhnla v jok. Tiho se je vrnila v celico in mi zašepetala: »Na koncu hodnika je v celici moški, ki bi rad govoril s teboj.«

»Z mano? Kdo je?«

»To moraš vedeti sama,« se je nasmehnila in pomežiknila. »Pojdi brž in pogovori se z njim; jaz bom medtem prepevala, da vaju ne bodo slišali. Če bo nevarno, te pokličem.«

Pela je na vse grlo in prelivala vodo, jaz pa sem za železnim križem okenca v vratih zagledala zaskrbljen Avgustov obraz. Ob pogledu nanj so me spet obile solze.

»Gospodična, ne jokajte, zdravje si boste pokvarili. Ničesar nismo storili, sploh ne vemo, zakaj so nas zaprli.«

»Kje je Karel?«

»Ne vem. Ločili so naju, ko smo prišli sem.«

»Ko bi nas vsaj skupaj zaprli,« sem bleknila.

»Skupaj?« Kljub žalostnemu položaju se je zasmel. »Kaj bi nastalo, če bi bili moški in ženske skupaj zaprti? Pa pustimo to. Obljubite mi, da ne boste več jokali. Ko se inženir vrne...«

»Brž, brž v celico!« je zadonelo po hodniku proti nama. Pognala sem se v celico in sedla na pograd. Misel, da je moj kolega blizu, me je pomirila; kolegica pa je prepevala in prelivala vodo.

»Si pripravljena?« je zagrmel na hodniku policist.

»Kmalu. Še počesati se moram.«

»Lahko bi bila že nared, če ne bi prepevala kot pijanec v kaki beznici starega mesta.«

»Caro Lei! V Gradež bom dospela še pre zgodaj!« se je obregnila. Pred odhodom me je prijazno pozdravila, mi stisnila roko in opogumila z besedo: »Coraggio!«

Kakor sem se v začetku ustrašila njene družine, mi je bilo zdaj žal, da je odšla. Njena pot je bila sicer zgrešena, a v prsih ji je bilo dobro srce. Preden je ječar za njo zaklenil vrata, se je ozrl vame s preiskovalnim pogledom, v katerem pa ni bilo sovraštva.

Zdaj sem bila zares sama. Ozrla sem se po celici: pograd je segal od ene stene do druge, pod stropom nizko okence, gosto zamreženo; med pogradom in vrati ozek hodniček na koncu tega 'kibla' brez vsakega zaslona; prvič v življenju sem jo videla in si jo le od daleč ogledala. Vse štiri stene so bile počečkane z raznimi izreki visoko gor, kolikor je dosegla človeška roka... Brala sem jih, a nobeden mi ni ostal v spominu.

Čas! Koliko časa sem že tu? Koliko časa? Koliko?!

Sedela sem na pogradu z rokama v naročju. S stropa je padla na roko črna smet. Še preden sem jo utegnila otresti, se je spustila v dir proti mojemu zapestju — stenica! Otresla sem jo in skočila na tla. Ozrla sem se v strop... Gorje! Na stropu je viselo vse polno črnih 'smeti'... Pogledala sem natančneje v špranje na pogradu — stenice! V razpokah in luknjicah v zidu... povsod stenice... Stala sem na hodničku in pazila, da se nisem dotikala ne zidu ne pograda. Ure, ki so minevale, so bile dolge ko dnevi...

Čas, čas! Zakaj se tako leno pomikaš naprej? Zakaj ne hitiš, da bi čimprej minilo to, kar me je zadelo?!

V vratih se je zaobrnil ključ in vstopil je ječar.

»Gospodična, brez kosila ste, želite, da vam grem kaj kupit?«

»Ne, hvala.«

»Nekaj malega sicer prinesejo za večerjo, a šele ob osmih... Če hočete, dokler moj službeni čas ne preteče... vam lahko...«

»Hvala. Nisem lačna.« (Kako bi mogla dati kaj v usta v tem umazanem prostoru, kjer iz kota reži vame ostudna 'kibla'? In vendar... Koliko časa bom zdržala?)

»Zakaj so vas zaprli?«

»Ne vem.«

»Kje iščejo krivce? Tepci!« je zabrundal. »V obraz naj bi vam pogledal tisti Amerikanec, pa bi videl, da ste brez krivde!«

Hvaležno sem ga pogledala.

»Pustil bom vrata odprta, da vam bo laže.«

»Hvala.«

Odšel je. Pri odprtih vratih mi je bilo zares laže. Razmišljala sem, kako mora biti pri srcu tistim, ki so mesece in leta v zaporu, ko je meni tako bridko, pa mi tečejo šele ure? Kako je pri srcu tistim, ki leta in leta trpe po krivici?... Ječar se je vrnil.

»Moram vas zapreti, bojim se, da pride kontrola. Če bo mogoče, vas bom spet odprl. To sem vam hotel povedati... Če boste ostali tu čez noč, nikar ne vzemite odeje, ki jih prinesejo po večerji... Stisnite se v kot na pograd..., deske so vsak dan razkužene, odeje pa niso. Ne bi hotel da...«

Na stopnišču so se zaslišali glasovi. Hitro je zaprl vrata in zaobrnil ključ. Ure so se vlekale počasi, počasi... Končno se je v celico naselil mrak. Nekdo se je bližal s hitrimi koraki in se ustavil ob mojih vratih ter jih odprl. Bil je ječar. Skoro v eni sapi je povedal: »Gospodična, nekaj se spreminja... V pisarni je vse razgibano, jaz upam, da pojedete še nocoj od tod. Službo sem za danes končal. Vesel sem, da sem vam prinesel vsaj nekaj upanja, preden odidem. Srečno!«

Zaprli je in odhitel, kakor je bil prišel. »Bog ti povrni, dobri človek!« sem šepetala za njim, ko je njegov korak zamrl na stopnicah.

Še preden je nastala tema, so se še enkrat odprla vrata. Odklenil jih je drug ječar in me izročil policistu, ki me je odvedel v pisarno. Vrnili so mi vse in policijski komisar me je odslovil z besedami:

»Prosti ste. Lahko grestel!«

»Hvala.«

Ko sem stopila na cesto, sem se hvaležno ozrla v jasno nebo. Prosto sem zadihala in vzklikala: Prostost! Svoboda! Zdaj šele vem, kako si dragocena!

izkušnje za katedrom

Začetek šolskega leta ponovno postavlja v ospredje vprašanja, ki zadevajo šolo in njeno ureditev. Na ta vprašanja študirajoči svet gleda iz različnih in razumljivih razlogov večkrat drugače kot pa učeči, tako da prihaja včasih do hude napetosti med njima. Zanimivo je zato poizvedeti, kako gleda na vse to, kdor je, če se lahko tako izrazimo, po eni strani še študent po drugi pa že profesor. S tem mislimo na tiste študente, ki jih ravno letos srečujemo v precejšnjem številu po zbornicah naših šol. Nekaj tistih vprašanj, ki bi jih verjetno postavil vsakdo izmed naših bravcev, smo torej zastavili študentkama *Majdi Artač* in *Adi Markon*, ki letos poučujeta na klasičnem liceju »France Prešeren« oziroma na nižji srednji šoli »sv. Ciril in Metod« pri Sv. Ivanu v Trstu. Ada študira jezike v Vidmu, poučuje pa slovenščino, zgodovino in zemljepis v prvem razredu ter slovenščino in latinščino v tretjem razredu. Majda študira klasično filologijo v Trstu, poučuje pa latinščino, grščino, zgodovino in zemljepis v četrti in latinščino v peti višji gimnaziji. Uvodoma naj še omenimo, da je bil intervju prvotno tako vsebinsko kakor po številu intervjuvancev širše zamišljen.

Vprašanje: Bi mogoče ob začetku povedala, kako je prišlo do tega, da poučujeteš?

ADA: Vložila sem prošnjo za poučevanje, ker me učenje zanima in veseli. Zanima me stik z mladimi ljudmi. Rada bi ugotovila, v čem so različni od nas, ko smo bili v njihovih letih, in rada bi spoznala njihova zanimanja.

MAJDA: Nisem mislila, da bom tako kmalu začela poučevati na višji šoli, kar pomeni zame veliko odgovornost in priznanje obenem. Vzrok imenovanja je tudi in predvsem pomanjkanje učnih moči.

Vprašanje: S kakšnimi mislimi si prvič sedla za kateder? Si se v svoji novi vlogi takoj znašla?

ADA: Moj prvi stik z dijaki ni predstavljal zame posebnega presenečenja. Nisem stopila v razred s posebnimi utvarami in sem se morda tudi zato še kar kmalu znašla. Za to pa gre tudi zasluga drugim profesorjem, ki so mi pomagali in svetovali.

MAJDA: Moram reči, da sem si lani, ko sem prvič stopila v razred kot suplentka, zadevo

predstavljala nekoliko drugače, letos pa, ko sem že prestala ognjeni krst, mi profesorska vloga ne dela večjih težav.

Vprašanje: Kaj bi moral še zlasti dajati profesor? Ali misliš, da zdaj uresničuješ to, kar si kot dijakinja pričakovala od profesorja?

ADA: Naloga profesorja je, da pomaga dijaku razvijati svojo osebnost in mu vzgaja kritični čut. Upam, da začenjam to uresničevati, prezgodaj pa je, da bi potegnila zaključke. Sicer pa ne morem biti svoj najboljši sodnik.

MAJDA: Mislim, da bi moral profesor nuditi dijaku še kaj več, kot pa samo skope šolske podatke. Predvsem bi jih moral navajati k logičnemu mišljenju, k samostojnemu delu in ustvarjati v njih kritični čut. Je že res, da skušam uresničevati to, kar sem sama pričakovala od profesorja, vendar ni nujno, da si isto želijo dijaki, ki jih poučujem.

Vprašanje: Gotovo je za uspeh potrebno tudi dijakovo sodelovanje. Je v tvojem primeru do tega prišlo?

ADA: Ne morem se pritoževati nad sodelovanjem dijakov. Sicer pa je zdaj težko soditi. Na začetku so vsi navdušeni ali pa se vsaj zanimajo. Upam, da ne bo to njihovo zanimanje prekmalu splahnelo.

MAJDA: Za začetek sem s sodelovanjem dijakov zadovoljna, ne vem pa, če se nanj lahko zanesem tudi v bodoče.

Vprašanje: Kakšen odnos bi hotela vzpostaviti z dijaki?

ADA: Zdi se mi važno, da se skušam približati vsakemu dijaku posebej in mu dajem možnost, da pravilno uveljavlja in razvija svojo osebnost.

MAJDA: Ko sem lani imela na šoli daljšo sulpenco, sem skušala vzpostaviti obojestransko enakovreden odnos med sabo in dijaki, spoznala pa sem, da večkrat dijaki niso pripravljeni na tak nov odnos s profesorjem, čeprav si ga želijo in ga nekje celo zahtevajo. Menim, da ta nedoraslost dijakov novi vlogi v odnosu dijak-profesor odvisi od celotnega šolskega sistema, ki ga en sam profesor ne more spremeniti.

Vprašanje: Kako vsklajaš poučevanje na šoli s študijem na univerzi?

ADA: To je problem, ki mi trenutno ne dela težav. Nasprotno, pri poučevanju se tudi sama učim. Lahko celo rečem, da me poučevanje na šoli podžiga k temu, da se sama učim.

MAJDA: Študij na univerzij sicer nudi kopico znanja, vendar ne usposablja študentov za poučevanje. Na univerzi pogrešam predvsem metodiko poučevanja in osnove pedagogike. Zato mislim, da poučevanje na šoli ni ovira pri študiju, ampak nujno dopolnilo za oblikovanje bodočega profesorja.

Vprašanje: Ali boš še poučevala? Kaj misliš, da boš odnesla iz svojih prvih profesorskih izkušenj?

ADA: Upam, da bom lahko še poučevala. Mislim pa, da skoraj ni mogoče odgovoriti na drugi del vprašanja, ker smo še na začetku šolskega leta. Kaj bom pridobila od tega, bom lahko povedala pozneje.

MAJDA: Rada bi poučevala še v bodoče, ker sem si poučevanje izbrala za poklic. Mogoče se bo marsikomu taka izbira zdela nekoliko zastarela, nedomerna, vendar menim, da se morajo tudi mladi odločati za profesuro, saj če ne bo novih, mladih profesorjev, se bo šola prav gotovo atrofizirala. Mislim, da bom iz svojih prvih profesorskih izkušenj odnesla precej. Poučevanje vedno obogati človeka z novimi življenjskimi izkušnjami pa tudi z mnogo širšim znanjem. Mislim, da je vsekakor to moje letošnje poučevanje nekaj zelo pozitivnega. ZAPISAL M. B.

socialni kotichek

ZAVAROVANJE PROTI NEZGODAM NA DELU ZA DOMAČE DELAVCE TER ZA NJIHOVE DRUŽINSKE ČLANE

S prvim julijem 1972 je stopil v veljavo zakon, po katerem morajo biti zavarovani proti nezgodam na delu vsi tisti podrejeni delavci, ki služijo v družini. Zavarovanje je predvideno v primeru nesreče pri takem delu, za katerega je bil delavec najet.

ZAVAROVANCI

Za domače delavce imamo vse tiste, ki pomagajo pri domačem delu. To so: domači učitelji, vzgojitelji, pestunje, majordomi, kuharji, šoferji, garderoberke, vratarji, čuvaji in vrtnarji.

Za nekatere te kategorije je potrebno dati naslednja navodila:

- Vrtnarji spadajo v to novo zavarovanje, čeprav so bili prej vključeni v kmetijsko zavarovanje kot predvideva drugi del enotnega zakona za nezgode pri delu.
- Vratarji so zavarovani samo v primeru, da služijo v poslopju, kjer biva gospodar in njegova družina.

Sorodstvo med delavcem in delodajalcem ne preprečuje obveznosti plačevanja zavarovalnine, če delavec opravlja delo, predvideno po 1. členu zakona 31.12.71 št. 1403.

Novi zakon pa ne predvideva obveznosti plačevanja zavarovalnine za nezgode pri delu za vse tiste delavce, ki pospravljajo ali čistijo stanovanja in so zaposleni pri enem ali več delodajalcih.

ODKUP DELOVNE DOBE OD LETA 1920 DO 1926

Državni zakon št. 114 z dne 16. aprila 1974 je ponovno odprl rok, brez vsake časovne omejitve, za odkup delovne dobe v letih 1920-1926 na področjih, kjer je bila bivša avstroogrska država. Vsi tisti, ki so v tem razdobju bili podrejeni delavci in ki so v letu 1920 imeli najmanj 14 let, lahko zaprosijo za odkup te delovne dobe in tako povisajo ali celo dobijo novo pokojnino.

Priložiti je treba sledeče dokumentacije:

- družinski list
- potrdilo o bivanju
- notarski akt.

NEZGODE NA DELU ZA KMETOVALCE

V teh jesenskih mesecih se zgodi mnogo nesreč pri kmečkem delu, a le malo je javljenih ustanovi INAIL. Zato obveščamo kmetovalce, da deželni zakon Furlanije - Julijske Benečije št. 14 z dne 27.2.1973 predvideva dnevno odškodnino za poškodbe na delu. Zakon poteka s 1. januarjem 1973 in ustanova INAIL posreduje kmetu, ki se je poškodoval na delu, za vsak dan, dokler traja poškodba, 1500 lir. Poleg tega deželnega zakona je ustanova INAIL z državnim zakonom št. 457 dne 8.8.1972 znižala kmečko invalidnost na 11 odst. za prejemanje rente (prej je bila namreč 16 odst.).

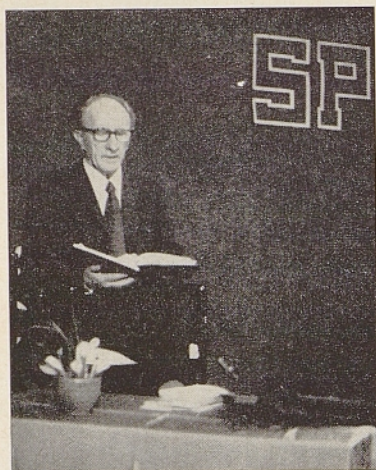
DRUŽINSKE DOKLADE

Z začetkom šolskega leta morajo neposredni obdelovalci zemlje zaprositi na šolskem tajništvu potrdilo o vpisu v šolsko leto 1974-75 za vse tiste otroke, ki so starejši od 14. leta. Potrdilo jim služi za drugi semester družinskih doklad za leto 1974. Prav tako morajo starši prinesiti potrdilo delodajalca za otroke vajence, ki niso še dosegli 18 let. EDI ŽERJAL

UNIVERZA V KOPRU

Z letošnjim letom so v Kopru odprli oddelka strojne fakultete in pedagoške akademije. Poročajo, da je to začetek uresničevanja zamisli, da bi Koper dobil visokošolski center. Zaenkrat se je na oba oddelka vpisalo 42 študentov.

EDVARD KOCBEK MED NAMI

Na večeru so nastopili tudi Fantje izpod Grmade pod vodstvom Ivota Kralja s kratkim koncertom.

Kmalu potem, ko je dopolnil prof. Edvard Kocbek 70. leto življenja, smo proslavili ta njegov jubilej v Trstu s tem, da smo ga povabili v DSI. Večer je bil zelo lep. Udeležba večja kot kdajkoli. O njem je govoril prof. A o jz Rebula, sam Kocbek pa jebral svoje pesmi. Na koncu je prebral tudi esej, ki je prav te dni izšel pri celjski MD.

PREŠTEVANJE KOROŠKIH SLOVENCEV

Tri glavne avstrijske stranke — od krščanskih demokratov do socialistov — so se izrekle za preštevanje slovenske manjšine na Koroškem. Proti temu krivičnemu sklepu so protestirali Korošci, pridružili pa smo se jim vsi Slovenci doma in po svetu.

NAGRADA MILKU BAMBIČU

Tržaški slikar in likovni kritik Miško Bambič je za svoje delo na publicističnem področju prejel Mascherinijev medaljo, ki jo vsako leto podeljuje sindikat likovnih umetnikov v deželi Furlaniji - Julijski Benečiji.

SPOMINI PROF. ANDREJA KOBALA

Pri goriški Mohorjevi družbi je že dotiskana prva knjiga spominov prof. Andreja Kobala, ki ga poznamo po odličnem referatu, ki smo ga slišali na letošnjih študijskih dneh v Dragi. Knjiga bo razposlana s koledarjem založbe in je vzbudila v kulturnih krogih splošno zanimanje že ob napovedi letošnjega knjižnega daru. V prejšnji številki smo o prof. Kobalu pomotoma poročali, da je v ameriški vojski dosegel čin generala. V resnici je bil samo polkovnik. Za napako se uglednemu profesorju opravičujemo.

DR. LAVO ČERMELJ 85-LETNIK

V Ljubljani je v oktobru praznoval petinosemdeseti rojstni dan znani publicist dr. Lavo Čermelj. Njegovo delo, ki ga je med obema vojnama opravil za primorske Slovence in Hrvate, bo ostalo zapisano v slovenski zgodovini z vidnimi črkami. K jubileju iskreno čestitamo!

POMANJKANJE KADROV

Na slovenski obali — tako poroča časopisje iz osrednje Slovenije — primanjkuje kadrov na šolah (to je učiteljev in profesorjev). Učitelji namreč raje »beže« v boljše plačane službe. Mogoče se nekaj podobnega godi tudi pri nas na Tržaškem, kjer primanjkuje tako učiteljev za osnovne kot profesorjev za srednje šole. Na srednjih šolah je na primer letos nastavljenih več študentov in drugih oseb brez ustrezne strokovne kvalifikacije.

LITERARNI NATEČAJ SKA

Iz zapuščine pokojnega ustanovnega in rednega člana Slovenske kulturne akcije dr. Ignacija Lenčka je njegov brat Ladislav naklonil SKA v počastitev njene 20-letnice vsoto 1.000 dolarjev, ki naj se razdeli med slovenske izseljenske in zamejske pisatelje po literarnem natečaju za izvirne, neobjavljene črtice. Razpis bo objavljen v podrobnostih v novembrskem Glasu SKA.

NOVI DOPISNIK V TRSTU

Novi dopisnik ljubljanske RTV v Trstu je Jure Pengov. Prejšnji dopisnik Ivo Vajgl je za slovo s Primorske pripravil televizijsko dokumentarno oddajo o goriških Slovencih: pokazal je o Gorici vse, razen tega, kar je. Tako je na primer »pozabil« pokazati Katoliški dom, v katerem nastopata Stalno tržaško gledališče in gledališče iz Nove Gorice, kjer so že nastopili pevci ljubljanske opere, Slovenski oktet in druge pomembne skupine. Ni pa »pozabil« pokazati, kje »bo« stal novi kulturni dom.

PROTI RAZNARODOVANJU

SKGZ (Slovenska kulturno gospodarska zveza) v Trstu se je v posebni izjavi izreкла proti raznarodovanju Nabrežine. Škoda, da se ni izreкла tudi proti raznarodovanju Zgonika. Ali pa je socialistični in komunistični — do danes še slovenski — upravi dovoljeno raznarodovanje?

DESETLETNICA BAZOVIŠKEGA DOMA

V Bazovici je bila 11. oktobra prireditve, na kateri so se spomnili desetletnice Slomškovega doma. Poleg doma ima Bazovica tudi kinodvorano, v kateri nastopajo razne skupine. V njej pogosto igra tudi Slovensko gledališče iz Trsta.

+ FRANCE KOSMAČ

V Ljubljani je 8. oktobra umrl pesnik, pisatelj in režiser France Kosmač. Star je bil 52 let.

SLOVENCIM ZANIMIVI?

Tržaški tednik »Il Meridiano di Trieste« posveča od časa do časa kak članek Slovincem. Ob tem skrbno pa-

zi, da ne izpusti strešic na slovenskih priimkih in imenih. Malokdo pa morda ve, da se še neka druga demokršćanska struja zanima za nas. Če telefonirate na št. 755544 (Trst), boste lahko po telefonu slišali kratek pregled tiska, ki ga pripravlja omenjena struja. Ob sredah in sobotah popoldne pa boste ta pregled lahko slišali tudi v slovenščini.

MEDNARODNE ŠOLE

V nekaterih slovenskih družinah v Trstu (redkih — k sreči!) so prišle v modo razne mednarodne šole, nemški in francoski vrtci ipd. Morda so te šole samo izgovor za premik v njihovi zavesti. Ne upajo si naravnost prestopiti iz slovenske družbe v italijansko, pa se poslužijo te ugodne poti — mednarodne šole.

JAVORŠKOV »DNEVNIK«

Že kak mesec objavlja v sobotni prilogi ljubljanskega Dela svoj dnevnik pisatelj Jože Javoršek. Doslej je največ pozornosti in strupa posvetil Edvardu Kocbeku in sploh sodelavcem revije Prostor in čas.

ŠOLA ZA VRTNARICE

Z letošnjim šolskim letom je tako v Trstu kot v Gorici začela delovati triletna šola za otroške vrtarice. Vanjo se lahko, ne glede na starost, vpišejo dekleta, ki so dokončala tretji razred srednje šole.

JANKO BAN

Janko Ban, dirigent naših zborov in nasploh nadebudni glasbeni delavec na Tržaškem, je pred kratkim promoviral na konservatoriju Tartini v Trstu (pavke in tolkala).

DRAGO JANČAR OBSOJEN

Mariborski časnikar Drago Jančar, o katerem smo v prejšnji številki poročali, da so ga postavili pred sodišče zaradi nedovoljenega uvoza sovražne propagande, je bil 6. novembra obsojen na eno leto strogega zavora po členu 118/3. Sodišče ga je spoznalo za krivega, ker je januarja letos prinesel iz Avstrije v Jugoslavijo knjigo, »za katero je vedel, da pisec v njej lažljivo in naši družbeni ureditvi sovražno opisuje vlogo, ki jo je imela KPS pri organiziranju in vodenju NOB...« Iz novice v Delu z dne 7. novembra ni razumeti, za katero knjigo in pisca gre.

POT IZ PLANIN

Pri založbi naše revije je tik pred izidom knjiga gorskih potopisov planinca dr. Rafka Dolharja, političnega delavca in občinskega odbornika v Trstu. Knjiga bo bogato ilustriрана z avtorjevimi fotografskimi posnetki.

TEKMOVANJE SEGHIZZI

Mednarodno tekmovanje pevskih zborov »Seghizzi« v Gorici je bilo letos menda prvič brez udeležbe slovenskih zborov iz zamejstva ali iz domovine. Sploh se zdi, da so nekateri pevski zbori na Tržaškem prišli v krizo predvsem zaradi pomanjkanja zborovodij. Po dolgem oklevanju so namreč dokončno razpustili edini reprezentančni posvetni mešani zbor v Trstu, zbor Jacobus Gallus.

SLOVENSKA VERTIKALA

Slovensko planinsko društvo v Trstu že dalj časa skrbno pripravlja »vertikalno« — planinsko pot, ki bo potekala po najpomembnejših gorskih postojankah v zamejstvu od Trbiža do Miljskih hribov. Nekaj poti je že označenih z markacijami (moder krog).

MISS ITALIJA

Letošnja miss Italia, najlepše deklica v Italiji, je Loredana Piazza, ki »se je rodila v zakonu slovenske matere iz Brd in očeta protifašista«. Tako poroča tukajšnji slovenski dnevnik. Skratka, zdaj nam je jasno, kdo ima lahko lepe otroke.

200 LET

Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani, ena najpomembnejših ustanov slovenskega naroda, praznuje letos 200-letnico svojega obstoja.

ŠALAMUN V GRADCU

Katoliško visokošolsko društvo v Gradcu je priredilo v ponedeljek, 28. oktobra, literarni večer s slovenskim avantgardističnim pesnikom Tomažem Šalamunom. Njegove pesmi je prevedel Peter Kersche. Vendar se pesnik, ki je bil povabljen, večera ni udeležil. Prirediteljem je s telegramom sporočil, da v Gradec ne more priti zaradi posebno napetega položaja na Koroškem, ki je nastal do slovenske manjšine. Tako se je odločil — je sporočil Šalamun v telegramu — tudi na izredno željo predsednika Socialistične zveze Slovenije Mitje Ribičiča.

LUDVIK ZORZUT NAŠ GOST

Na tretjem letošnjem večeru DSI je bil gost pesnik Ludvik Zorzut. Društvo ga je povabilo ob priliki izida njegove pesniške zbirke pri celjski MD. Pa tudi sicer je pesnik Zorzut toliko dobrega naredil, da se je spodobilo, da je prišel tudi enkrat med Tržačane. Na večeru je o njem govoril časnikar Saša Martelanc, njegove pesmi je bral Jože Peterlin in pesnik sam. Potem pa se je razvil zelo prijeten večer, v katerem je Zorzut pravil o svojih učiteljih, o ljudeh, ki jih je srečal in o vsemogočem.

Kako so nekoč želi travo

Pred skoraj sto leti je redkokdo znal kositi travo s koso. Večina moških in žensk jo je žela s srpi. Kosci so prihajali iz Čičarije in Tolmina, enako tudi žanjice. V Primorju dozori trava prej kot drugod; zaradi tega so jo prišli kositi v naše kraje. S tem so zaslužili nekaj denarja.

Nekega zgodnjega jutra, še pred sončnim vzhodom, sta šla oče in sin Matiček žet v pol ure oddaljeno ogrado. Oče je šel za korak naprej, za njim pa Matiček. Ta je imel nogo pohabljeno, zato je šel bolj počasi. Oba sta molčala, le Matiček je v presledkih nekaj zamrmral in zaklel ter pljunil predse. Oče je molčal, poslušal in ugibal, kaj ima danes sin, da je tako slabe volje. Čez čas ga vpraša: »Matiček, kaj ti je danes za vruga, da zmeraj nekaj godrnjaš?« »Kaj ne bi godrnjal!« Že tri tedne žanjeva od zgodnjega jutra do poznega večera. Sinoči sem vprašal mater, če mi bo dala eno krono v nedeljo, ko bodo imeli fantje ples. Znate, kaj mi je odgovorila? Da sem siten, da nič ne razumem, da naj bom zadovoljen, če se najem do sitega vsak dan. Čemu mi bo denar, saj ne bom plesal; nobena pupa ne bo šla z mano plesat, ker sem čotast. S takimi besedami sem plačan za vse moje delo. Bom tudi jaz drugače delal. Namesto žeti travo na soncu, se bom vlegel v senco in bom ležal do večera, saj bo isto plačilo.«

Oče ga tolaži rekoč: »Saj se tudi name jezi, kadar jo vprašam 4 krajcarje za tobak. Kaj hočemo. Vsak dan gre v mesto z mlekom in za vse mora skrbeti.«

»Le zame ne poskrbi prav nič,« odvrne Matiček.

»Potolaži se, Matiček, boš videl, da ti bom jaz pomagal. Drugi teden ji bom rekel, da bom prosil tistega kosca Tolminca, ki je šepav kakor ti, da nam bi prišel kositi. Namesto njega boš ti tisti kosec in v soboto bo plačala tebi. Ne bo veljalo tako, a zvečer bo opazila pri večerji, da ni nihče odveč (bili so trije bratje)«. Nič se ne boj, drugim bova rekla, naj molčijo; Tereza bo dala večerjo na mizo, mati pa bo opravljala drugo delo.«

Drugi dan, v nedeljo, reče oče ženi: »Poslušaj, Urša. Za en teden bomo imeli kosca. On naj pokosi vse male ravnice: jaz in Matiček bova za njim požela; tako bomo prej končali.«

Ona mu odgovori: »Naredi kakor hočeš in kakor ti veš, da bo bolje.«

»Boš morala kupiti vsak dan hlebec belega kruha, kaj boljšega za večerjo in pa tobak. Možu se plača 45 krjcarjev in tobak.«

Tako se je tudi zgodilo. Za priboljšek večerji je prinesla testenine, makarone ali polento s sirom. Oče je dostavil, da bo šel kosec zelo zgodaj, ker že ve od lanskega leta, kje se bo kosilo.

Zvečer sta prišla še bolj pozno domov kot po navadi. Za večerjo so postavili na sredo kuhinje malo mizico, nanjo so položili veliko skledo makaronov s sirom. Vsa družina, razen matere, se je vsedla v krog na nizke trinoge stole in jedla iz ene sklede. Za svetlobo je bila majhna leščerba in pri ognju ni bilo treba luči, ker je bil velik ogenj na tleh in je svetil naokoli. Oče je imel poleg sebe Matička; z njim je govoril kakor da govori s tujim koscem: »Daj mati sem belega kruha na mizo.« Ponudila je hleb in fouč in rekla: »Vzemite si kruha, vrežite si kos, nič se ne bojte vrežite kakor da bi bili doma.« Matiček si je potisnil klobuk bolj na oči in si mislil: »Da bi me ne spoznala. Prav gotovo ga ne bi kupila in ne ponujala, kakor da jaz ne zaslužim kos belega kruha.«

Tako je šlo srečno ves teden. V soboto reče oče materi: »Urša, boš plačala možu, kar je zaslužil.«

»Naredi ti oče račun,« je dejala.

Oče je povedal, da naj mu da 2 godinarja in 70 krajcarjev. Očetu je izročila denar, on pa ga je dal koscu. Ko je Matiček prejel denar, je šel takoj počivat gor na seno. Preden je odšel, je pozdravil tako, da je nekako po tolminsko zabrundal, da ne bi mati bolj pogledala ona pa je rekla: »Oče pravi, da ste priden delavec in če boste prišli tudi drugo leto kositi, se oglasite tudi pri nas.«

Drugi dan je bila nedelja in popoldne so imeli ples. Maček je še enkrat poskusil in vprašal mater, če mu bo dala tisto krono, ki jo je zahteval pretekli teden. Zopet se je zalela vanj in rekla, da ni nikdar zadovoljen in nič ne razume. Saj je videl, kako je morala plačati kosca. A Matiček ni bil več žalosten, ker je imel v žepu denar od kosca — Tolminca.

Poštne pošiljke

»Če je res, kar pišejo časopisi, dajejo poštarji v Italiji prednost pismom in dopisnicam pred razglednicami, ki jih raznašajo kasneje in s precejšnjo zamudo. To se mi zdi povsem nedopustno. Mnenja sem, da bi morali dati na pošti vselej prednost tistim poštnim pošiljkam, ki so bile prve odposlane, pa čeprav so le razglednice z običajnimi pozdravi in ki bi zato morale biti dostavljene naslovljencu prej kot druge pošiljke na primer pisma, ki so bila kasneje vržena v poštni nabiralnik. Poleg tega je čisto možno in tudi menim, da je dejansko v mnogih primerih tako, da so na odposlanih razglednicah le na videz samo pozdravi, v resnici pa sporočila, poslana naslovljencem po določenem, vnaprej dogovorjenem sporazumevalnem ključu. — A. D.«

Odvetnik: »Teoretično se popolnoma strinjam z vami, da mora imeti razglednica s pozdravi prednost pred poslovnim pismom, če je bila odposlana prej kakor pismo. Vendar če se upošteva ogromno delo, ki ga ima včasih pošta z dostavljanjem korespondence, se mi zdi odočitev, da se da prednost poslovnim pismom ter resni korespondenci na splošno upoštevanja vredna. Četudi tako ravnanje ni strogo zakonito, pa je vendar razsodno in zato opravičljivo. Glede možnosti, na katero namigujete v svojem pismu, da nekateri pošiljajo razglednice, na katerih so navidez pozdravi, dejansko pa tehtna sporočila, ki jih naslovljenci lahko razberejo po vnaprej določenem ključu, smo mnenja, da to ne more biti odločujoč razlog, za spremembo dosedanje poštne prakse in da je slej ko prej edino pravilno upoštevati pri razglednicah dozdevne pozdrave, ki jih pošilja pošiljatelj, ne pa morebitne in v teh pozdravih zajete vsebine sporočil resnega poslovnega značaja. V nasprotnem primeru bi morali upoštevati tudi drugo možnost, da bi v navidezno poslovnem pismu, ki ga je odposlala kaka delniška družba drugi družbi, lahko bile dejansko le besede zasmeha ali pa samo prisrčni pozdravi, kar pa kljub vsemu ne bi odvzelo takemu dozdevno poslovnemu pismu njegovega pravega pomena. Od poštnih uslužbencev pač ni mogoče zahtevati, da bi se razumeli na tajne ključe in vso korespondenco, ki jim gre skozi roke, razporedili po ustrezni prednostni lestvici.«

pravni nasveti

Vaša zapuščina

»Moj oče in moja mati sta neposredna obdelovavca. Imata kmečko hišo, lastnika sta vsak polovico. Hiša ima deset stanovanjskih prostorov in še razne pritikline. V bližini hiše pa so razna gospodarska poslopja, hlevi ter prostor za kmečke vozove in orodje. Poleg tega sta lastnika posestva, ki meri pet hektarov in lastnika raznih parcel obdelovalne zemlje, ki imajo skupno štiri hektarje. Pred kratkim sta mi oče in mati omenila, da sta napravila oporoko pri notarju in da sta zapustila hišo z vsemi gospodarskimi poslopi ter s posestvom, ki meri pet hektarjev, mojemu bratu, medtem ko sta meni zapustila dve sobi v omenjeni hiši ter že omenjene parcele obdelovalne zemlje, ki merijo skupno približno štiri hektarje. Rad bi vedel, ali je veljavna oporoka, s katero so se moji starši odločili, da zapustijo večji del premoženja mojemu bratu, in koliki del bodoče dediščine pripada po zakonu meni? — P.B.«

Odvetnik: »Po zakonu pripadata Vam in Vašemu bratu dve tretjini celotne dediščine, ki se porazdeli v enakih delih, medtem ko je preostala tretjina dediščine, tako imenovani razpoložljivi del, to je tisti del dediščine, s katerim lahko starši prosto razpolagajo, in ga zato lahko zapustijo tudi samo enemu izmed svojih otrok ali tudi kaki povsem tuji osebi. V tem primeru pripada po zakonu vsakemu izmed sinov ena tretjina celotne bodoče dediščine, ki jo bosta podedovala po starših, medtem ko lahko ti odločijo glede razpoložljivega dela kakor se jim najbolje zdi.

Če je dobil v oporoki eden izmed sinov manj kot tretjino dediščine, bo lahko po smrti staršev in po objavi oporoke izpodbijal oporočne določbe, kolikor bo prikrajšan pri kvoti, ki mu po zakonu pripada.«

TELEVIZIJA IN OTROK

za sodobne žene in dekleta

Že v prejšnji številki smo opozorili na problem televizije v družinah s šolo-obveznimi otroki in poudarili prednost, ki jo ima knjiga pred televizijo. Toda televizija se je kljub opozorilom močno zasidrala v skoraj vsaki hiši. Vsi imamo do nje pomisleke, kritiziramo programe, vendar pa vseeno presedimo marsikatero urico pred televizorjem in se mu nočemo odpovedati.

DOBRE STRANI TELEVIIZIJE

V začetku televizijskega booma so nekateri optimistično predvidevali, da bo televizija postala nenadomestljivo pomožno didaktično sredstvo v šoli, doma pa naj bi s svojimi dokumentarnimi filmi širila mladini obzorje. Res imamo danes šolske televizijske oddaje, ki so bolj ali manj dobre in zanimive. Toda napovedi se niso uresničile v tolikšni meri, kot so pričakovali. Vzrok je v tem, da imajo mladi veliko raje samo zabavne oddaje, medtem ko jih malo zanimajo poučne oddaje. Res pa je, da otrok, ki že zmla gleda televizijo, prihaja v prvi razred z večjim besednim zakladom in širšim obzorjem kot njegov sovrstnik, ki televizije nima. Vendar pa to ni odločilnega pomena za njegov učni uspeh. Tudi danes sta v šoli bolj važni nadarjenost in pridnost.

SENČNE STRANI TELEVIIZIJE

Že ko je bila televizija še novost, so se oglašali tudi nasprotniki televizije in opozarjali, kako zelo bo televizija škodila fizičnemu, predvsem pa moralnemu zdravju mladine. Toda tudi te katastrofa ne napovedi se niso uresničile. Res je današnja mladina drugačna od mladine prejšnjih generacij, toda za zdaj ne moremo reči, kolikšen del krivde (morda pa tudi kaj zasluge?) za to ima televizija.

VPLIV NA FIZIČNO ZDRAVJE OTROK

Iz statistik je razvidno, da otroci presedijo povprečno dve uri dnevno pred televizijo: več časa torej kot ga porabijo za katerokoli drugo zabavo in to v dobi, ko bi bi'e zanje bolj primerne igre na prostem, tekanje, gibanje. Nekateri pediatri pripisujejo televiziji krivdo za nekatere telesne hibe, ki so danes zelo razširjene med mladino — predvsem slab vid in slaba drža.

VPLIV NA DUŠEVNI RAZVOJ OTROKA

Nekateri zdravniki se boje, da vpliva televizija tudi s'abo na otrokov duševni razvoj. Včasih starši posadijo otroka pred televizor, samo da bi »dal mir« in bil tiho. Navadno svoj namen tudi dosežejo a če otrok predolgo gleda televizijo, ga začne boleti glava, oči, težko zvečer zaspi, včasih ponoči joka in celo zmoči posteljo.

Starši bi morali za vsak dan izbrati kratek program primeren otrokovi starosti, potem pa televizijo zapreti.

Otroci se razvijajo počasi, postopoma sprejemajo in vsrkavajo svet okoli sebe. Televizija pa jim naenkrat predstavi ves svet, odkriva jim slike in predstave, na katere morda niso bili še pripravljeni, tako da jih večkrat zmede, in da ne morejo dojeti, za kaj pravzaprav gre. Zato bi morala mama dobro opazovati, če otrok sledi programu in ga razume, ali pa ga vznemirja, straši itd. Po končanem programu bi se morala z otrokom pogovoriti o programu in se prepričati, da je vse dobro razume, ter popraviti morebitne napačne predstave, ki si jih je ob gledanju ustvaril.

Vedno bi morali paziti, da ne bi otrok gledal nasilnih scen, kjer rešujejo razne položaje s silo. Otrok namreč dobesedno vzame to, kar vidi na ekranu. Občuduje junaka, ki zna najbolje uporabljati samokres in je zmagovalec, ter ga želi posnemati. Res bi skoraj držal ugovor, da se srečujemo z nasiljem na vsak korak ter da je zato težko ubraniti otroka pred takimi scenami. Raziskave pa so dokazale, da nasilne scene stopnjujejo napadalnost bolj v mladih, ki živijo v razrvanih družinah in ki niso deležni prave vzgoje. Tako bo n.pr. detektivski film, ki kaže vse podrobnosti vloma in tatvine, za mladeniča nagnjenega h kriminalnosti, predstavljal uporabljiv pouk, za mladeniča iz normalne družine, pa bo to samo zanimiva zabava. Tudi tu velja, da bo zdravo družinsko okolje nevtraliziralo morebitne negativne vplive slabih predstav.

ITALIJANSKA TELEVIIZIJA — DA ALI NE?

Poleg teh problemov v zvezi s televizijo imamo na tem območju Slovenci še specifičen problem: ali je prav, da naši otroci gledajo italijansko televizijo? Velikokrat smo pričeli, kako otroci osvojijo italijanske besede, fraze, stavke in jih potem v igri uporabljajo. Večkrat za iste pojme slovenskih besed sploh ne poznajo. Ali ne pripomore tudi televizija, da se tehtnica nagiba k večjemu znanju italijanščine na škodo slovenščine?

Seveda imamo tudi tu dve strani medalje. Ločiti moramo otroka, ki živi v čisto slovenskem okolju od otroka, ki živi v mešanem ali celo pretežno italijanskem okolju. Za otroka, ki v družini govori samo slovensko in nima prilike, da bi se med sovrstniki naučil italijanščine, bo televizija odlično avdiovizualno sredstvo, da se bo na lahek in prijeten način navadil italijanščine. Če pa otrok živi v takem amobientu, da mu je italijanščina že tako in tako bolj domača, bodo morali starši preprečiti prevelik vpliv italijanščine. Kako? Eno sredstvo, ki ga imamo na razpolago, je slovenska televizija, ki jo lahko gledamo skoraj v vseh obmejnih krajih. Žal to sredstvo ni tako »uporabno« kot bi lahko bilo, zakaj za otroške

oddaje slovenska televizija uporablja večinoma hrvaške in tuje oddaje v originalnem jeziku s podnapisi v slovenščini. To velja bodisi za šolske oddaje, bodisi za risane filme, pravljice, filme in podobno. Otroških oddaj v slovenščini je sorazmerno malo.

Druga rešitev pa je, da spet starši prevzamejo nase nalogo slediti italijanskemu programu in ga potem ob-

navljati z otrokom v slovenščini. Tako mu bo postalo domače izražanje tako v slovenščini kot v italijanščini. Seveda pa nima vsaka mama danes toliko časa na razpolago. Če tega ne more, naj kolikor mogoče omeji vpliv televizije, vsiljuje naj poslušanje slovenskega radia, ki ga — hvala Bogu — imamo, ter branje slovenskih knjig.

MATE

Najzlahotnejši med dišečimi vodami

Parfum je najzlahotnejši med dišečimi vodami in ohrani svoj vonj najdlje. Sestavljen je iz 10-20 odst. čiste cvetlične esence, iz drugih dopolnilnih sestavin in iz čistega alkohola. Izumitelj porabi čisto leta, da dobi nov parfum in njegovo formulo skrbno čuva. Mojstri v tej umetnosti so bili in so še danes Francozi. Bajе so nasadi vrtnic v južni Franciji najbolj pripravi za industrijo parfumov. Toda vrtnice niso edini vir esenc za parfume. Prav tako uporabne so lilije, vijolice, nageljni, dišeči les, vanilija, mah, itd. Z različnim kombiniranjem teh esenc in vseh drugih sestavin pripravijo mojstri vedno nove parfume.

Koliko časa ohrani parfum svoj vonj?

Parfum ima tri sovražnike: zrak, svetlobo in toploto. Parfum v steklenički, ki ni več hermetično zaprta, se ne ohrani več kot šest mesecev. Del vonja se po tem času izgubi. Stekleničko je treba vedno skrbno zapirati in hraniti v mrzlem in temnem prostoru. Na koži pa se vonj dobrega parfuma ohrani vsaj štiri ure. Vendar je to odvisno tudi od kože, ki jo parfumiramo. Parfum najbolj učinkuje na tistih delih telesa, kjer so žile najbolj na površju: na temenu, za ušesi, na notranji strani zapestij, v kromolčnem sklepu, itd.

Kako izberemo parfum. Parfuma ne smemo vohati kar v steklenički, ker alkoholni hlapi popačijo resnični vonj.

Tudi ne preizkušamo parfuma na obleki, ampak na koži. Ugotovljeno je bilo, da pri raznih ljudeh isti parfumi različno učinkujejo. Razmažite si dve kaplji parfuma na zapestje in počakajte minuto, da odda svoj vonj. Ne poskušajte več vrst parfuma drugega za drugim, ker ne boste sicer več ločili duha. Prvič kupite najmanjšo stekleničko, tako da se prepričate, če parfum res odgovarja vašemu okusu.

Kdaj in koliko se parfumiramo. Včasih so se ženske parfumirale samo zvečer, danes pa se lahko zmerno parfumirajo tudi čez dan. Toda za čez dan so primerni samo sveži parfumi, iz cvetja in dišečega lesa, medtem ko so za zvečer dopustni tudi močni, eksotični parfumi. Te močne in s'adkobne parfume imenujemo tudi »zimске«, medtem ko so oni lahki »poletni«. To pa zato, ker poleti parfum zaradi vročine oddaja v dotiku s kožo več vonja. Pozimi pa je vonj nekoliko zadušen od oblek in mraza. Zato se pozimi več parfumiramo kot poleti. Kadar se sončimo, pa se sploh ne smemo parfumirati, niti uporabljati kolonjske vode ali osvežujočih robčkov, ki so prepojeni s kolonjsko vodo, da ne pustijo na koži temnih madežev.

Še en nasvet: parfum mora iti z vami, ne za vami — diskretnost je znak prave elegance.

MATE

Prednost olja za kuhanje

1. Ker olje ne vsebuje vode, pri pečenju mesa ali praženju nikoli ne škropi čez rob kozice.

2. Dobro očiščena olja imajo zelo visoko vrelišče. Zato jih lahko zelo segrejemo pa vendar ne zadobe grenkega, neprijetnega okusa.

3. Visoko vrelišče povzroči tudi, da se živila, ki jih pečemo na olju, maščobe nikoli ne napijejo. Vse pore se namreč zaradi vročine zapro, takoj ko položimo živilo v kozico.

4. Pečenka, ki jo pečemo na olju, se dobro prepeče, ne da bi dobila nevarno temnorjavo ali celo črno barvo. Olje namreč ne vsebuje (ali le malo) snovi, ki bi ob segrevanju zoglenele.

5. V gospodinjstvu uporabljamo olje skoro za vse jedi. Rafinirana olja (olja, ki so očiščena vseh nepotrebnih primesi in umazanije) uporabljamo za peko, pečenje, praženje, pečenje na žaru, prežganje. Za vsa jedila, kjer upo-

rabljamo hladno olje, vzamemo naravna olja: za solate, majonezo, sirčkove namaze.

6. Olja ne spadajo v hladilnik, olivno olje, na primer, postane motno že pri 2 stopinjah. Najprimernejša temperatura je okrog 10 stopinj. — Steklenice morajo biti dobro zaprte in shranjene na temnem prostoru. Svetloba in zrak olje polagoma razkrajata.

7. Olja in drugih maščob (rastlinske masti, margarine, masla, svinjske masti) ne smemo mešati eno z drugim, ker so vrelišča zelo različna.

8. Kljub visokemu vrelišču olja ne smemo preveč segrevati. Olje, ki nam ostane pri pripravljanju pečenih kolačkov ali pommes frites, moramo čimprej porabiti, nikakor pa ni priporočljivo, da bi ga ponovno segrevali. Pregreto olje marsikdaj zdravju lahko več škodi, kot koristi

DID

Tržaški zvonovi

Morjé, o morjé do tržaških oči!
Razkrij jim zareze japonske noči,
Kjer je sonce preblizu in zvezde bolijo —
Brez živih nasmeškov Bogá.

Morjé, o morjé do tržaških dlani!
razgrni jim lise japonske krvi,
kjer srce se vprašuje, če mrtvi živijo,
ker dela ne najdejo sanj.

Morjé, o morjé do tržaških cerkvá!
Zapluskaj od pene japonskih solzá,
da zvonovi zavzdihnejo v ladjah oltarjev,
če v dušah molitev molči.

Spomin na luč

Oranžne lilije. Vijoličaste hági.
In črna prst in pot stopinj
in vetra dih.

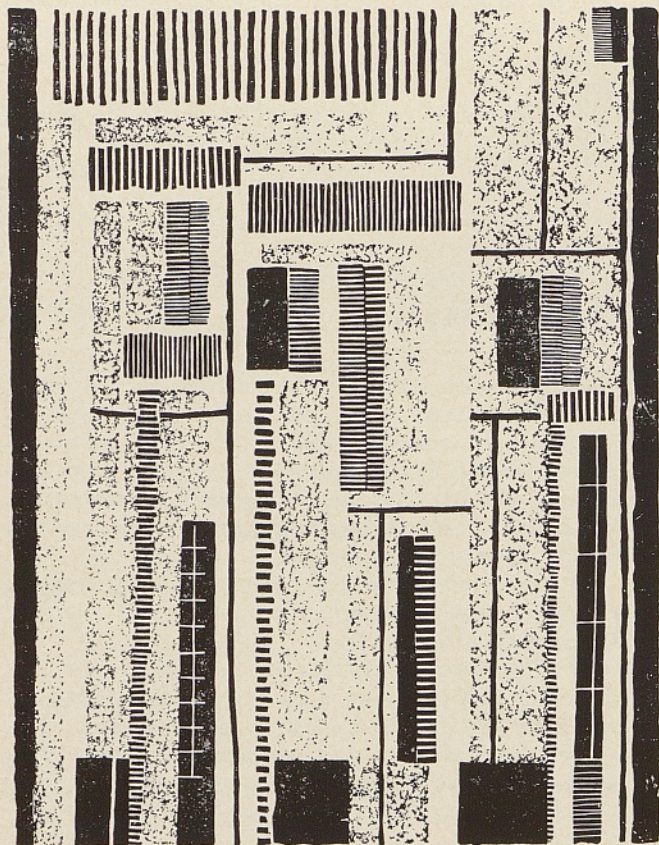
Skrbnó sem dal na list
in list v predal spomina —
a nočem brati več.

Naj vran strmi čez prag.

Ujeti nisem mogel več luči poletja...
Kako je s smelim razumevanjem nebá
zelenozlato harfo borovcem igrala.

Kako je bil zaradi nje pravilen svet.

P.S. Hági: zgodnjejesenski cvetlični grm japonskih gorá. Cveti so rahlo vijoličaste barve, drobni in v nizu.

SPACAL RAZSTAVLJA

V teh dneh je razstavna dvorana FORUM nena-
vadno polna obiskovalcev. Na začetku ulice Coro-
neo je ta lična galerija, ki sprejema samo elitne
slikarje. Tako je začel ob njeni otvoritvi prav Spa-
cal in te dni ponovno razstavlja spet on.

Kakšna je Spacalova razstava? To so velika
dela, ne več slikarska, ampak že reliefi, ali kakor
jih slikar sam imenuje, matrice, s katerimi dela od-
tise. Seveda je tudi v teh delih Spacal tipični sli-
kar in oblikovalec Krasa. Najbolj ceni sam monu-
mentalna dela kot so: Strehe v Istri, Kras v jeseni,
Poveličanje Krasa, Spomin na žrtve v rižarni in po-
dobne. Abstraktne slike vendarle govore jasno in
nedvomno, da je pred nami Kras, njegovo vzdušje,
njegova podoba, njegovo trpljenje, kar izraža s
temnimi sonci in s temnimi oblikovnimi izrazi, pa
spet delček upanja, ki ga označuje svetel žarek
na temnem ozadju.

Razstava je brez dvoma ena najbolj reprezen-
tančnih razstav v mestu, obiskuje jo dosti ljudi in
tudi naši študentje.

Svež in mladosten vstop Stalnega

slovenskega gledališča v 30. sezono

ocene

Naš sveti Cankar! Kdo bi si bil mislil, da prenese tudi takšno preobleko, takšen hrupni tempo, takšno nepojmljivo razmikanje scene v dvorano in po balkonu, takšno drznost. In vendar! Ko je zavesa padla, toliko da se ni tam zadaj odobra- vajoče vzdignil On sam, pogledal hudomušno na- okrog in sam navdušeno pomahal s širokokraj- nikom dol z galerije pa pohitel rokovat se z re- žiserjem Mariom Uršičem: »Kaj sem res še tako sodoben?« Mladost je drzna in tvega. Vse za vse. Uspeti, prepričati — ali izgubiti. In hvaležni smo mu za tveganje. Seveda, Cankarja bi sprejeli tudi kakršnegakoli, že zato, ker je Cankar. Tudi v naftalinu in z brado. Tudi v pietetni smrtno rea- listični sceneriji in z igro zapetih obrazov in stra- hospoštljivih premikov in akademsko stehtane dikcije. S patosom ali do kraja odčaranega. Vsa- kršnega. Razen Nesvetega. In glej, pride prav nesvet, bolj udre kot pride v naš sveti hram: dol z akademizmom, dol z zgodovinskostjo, dol s kla- siko, dol s tradicijo! In kaj boš dal v zameno? Cankarja. Golega, slečenega do teksta. Čistega. Besedilo in kar je v njem, za naš čas in za zme- raj. Če je jeklo, bo pel. Če je steklo, naj se zdrobi.

In je zapel kot zvon od Sv. Trojice. Cankar in pol. Prebito nas je obrenkal, tukaj in onkraj, za včeraj in za danes. Prasketajoče zabaven in do smrti resen, nov, neznansko nov in svež. Dobro, bo rekel kdo, lahko je delati Cankarja novega: zmeraj je na dnu besedilo, težko od pomenov, še če ga samo bereš, kaj šele malo špektakla zraven. Prav! Torej pridi, kdor znaš bolje! Gotovo pa je, da dvorana v Petronijevi ulici že dolgo ni tako bučala od aplavzev kot tokrat. Bil je kljub vse-

mu sveti Cankar; in bil je zraven užitek za uho in oko, ne samo za rodoljubno srce! Režija, prše- ča od domislekov. Obleka, užitek za oči. Scena, ki se si ji je skraja upiral, a te prepričala z nikoli izrabljenimi možnostmi, ki jih je ponujala. (Ko- stume je kreirala domiselna Marija Vidau, sceno si je zamislil Demetrij Cej).

In da ne pozabimo še uigranosti ansambla, presenetljivega tempa, ki tako odlično nakazuje sorodnost z današnjostjo, pa duhovitih scenskih rešitev (kot je v prizoru s harmoniko) in posa- meznih kreacij, ki izstopajo s svojim »solom«, ne da bi pri tem kaj utrpela zlitost in enovitost an- sambelske igre, nad katero se lahko kot me- tulj pozibava pravi »show« Lidije Kozlovičeve. Pa solisti: Nakrst, ki je ganljivo zavzeto izoblikoval svojega obrobnega profesorja s silovitostjo prva- ka odrskih desk. Pa Petje, ki je izdelal svojega Ščuko do zadnjega giba kot za Commedie Fran- caise, da je bil kakšen njegov solo že paša za oči. In Bratuževa, ki je znala svoji po Cankarju malo šablonski figuri dodati poleg komedijske ra- doživosti tudi ščepec tragičnega. Da o solidnosti stebrov družbe SSG Lukeša in Sardočeve niti ne govorim. Ostali uigrani, sproščeni. Kobal, morda po nalogu režiserja, premalo svetski, nič nasto- paški, nič kaj središčen — sicer pa si ga najbrž tudi Cankar ni bolje zamislil; takšnih gospodov kratkomalo najbrž ne premoremo.

Tisti pa, ki so odhajali z zadoščenim obrazom, češ: »Taki so oni,« pa se imeli za Ščuke, niso do- živeli Cankarjeve katarze. Zakaj Cankar mu le ni nadel zastonj imena Ščuka in mu dal zavezati čevelj.

ZORA TAVČAR

Slovenski večeri v središču tržaškega mesta

Nekdo nam je omenil, da mnogo premalo pišemo o tem, kar naredimo. In res, so že davno končali naši slo- venski večeri v ulici Donizetti v pretekli sezoni, pa še ni- smo naredili obračuna o njih. Tudi danes ne bomo delali tega obračuna. Povemo naj samo, da so bili vsak pone- deljek v središču mesta, da so se jih udeleževali naši

ljudje kar v zadovoljivem številu in da so opravili neko važno na'ogo: dotaknili smo se na njih tistih slovenskih zadev, ki so nam skupne in jih moramo obravnavati Slo- venci sami; nihče drug se jih ne bo dotaknil.

Tako smo prvi večer v januarju (14.1.) govorili o našem katoliškem tisku na Primorskem. Govorili so Jože Jurak,

Marij Maver in Ivo Jevnikar. 21.I. je govoril o ekumenizmu, o srbski pravoslavni cerkvi župnik v Beogradu, Alojzij Turk. 28.I. in 4.II. je govoril o prerodu Slovencev in Hrvatov v Istri prošt Leopold Jurca iz Kopra. 11. je bil a v naših prostorih Prešernova proslava, na kateri je govoril književnik Ivan Mrak iz Ljubljane. Proslava je bila združena s podelitvijo Prešernove nagrade za najboljšo nove'o, ki jo je razpisala Mladika. 18.I. je bil razgovor o bodoči Dragi, o predavateljih in o snovi, ki naj jo Draga v tem letu obravnava. 4.III. je govoril vikar dr. Škerl in Ivan Buzečan o razporoki in referendumu. 11.III. je bil večer Irène Žerjal. Univ. prof. Martin Jevnikar je predstavil njeno delo, članica RO Marija Mislej je brala odlomke iz njenih del, spremljal jo je na harmoniko I. Radovič iz Nablrežine. 18.III. je govorila o Srečku Kosovelu prof. Zora Tavčarjeva, odlomke iz njegovega dela in njegova pisma pa so brali člani Radijskega odra. 28.III. je govoril dr. Drago Štoka o deželnem zakonu za televizijo. 1.IV., ob stoletnici rojstva generala Rudolfa Majstra stra govorila o njem kot pesniku, prof. Jože Peterlin, o Maistru generalu pa prof. Maks Šah. 5.IV. je govoril o Beneških rokopisih izvedenec prav za ta vprašanja prof. Pavle Merku. 22.IV.

je odprl svojo razstavo v prostorih DSI ak. slikar Avgust Černigoj. O njem je spregovoril umetnostni kritik Milko Bambič, nato pa je še slikar sam razložil svoje umetniško gledanje. 29.IV. je prof. Alojz Rebula govoril o J.J. Maritainu. 6.V. je bil večer Stanka Vuka. Udeležili so se ga in nam o njem povedali svoje spomine dr. Lino Legiša, dr. Milko Matičetov in dr. Boris Pahor. 20.V. je bila podeljena nagrada »Vstajenje« koroškemu pesniku Valentinu Polanšku. Nato sta sledila še dva filmska večera in z njima se je sezona zaključila.

Odprla pa se je spet 14. oktobra s filmom o tržaškem mestu, ki ga je izdelal Marjan Jevnikar na Pahorjevo besedilo. Pisatelj sam nastopa v filmu. Razen tega je pel na tem večeru tudi rojanski pevski zbor. 21.X. je bil Kocbekov večer, o katerem poročamo na drugem mestu. In prav tako poročamo drugje o večeru našega pesnika Ludvika Zorzuta. 11. novembra, na Martinov dan, je pripovedoval bridke in pikaste član SSG Stane Raztresen, nato pa je bilo družabno martinovo srečanje v prostorih društva.

To so v kratkem vsi večeri, ki smo jih imeli. Vabimo ponovno vse Slovence, da se jih udeleže. jp

MARTIN JEVNIKAR

ZAMEJSKA IN ZDOMSKA LITERATURA (nadaljevanje)

Ivanka Hergold

Tržaška pisateljica Ivanka Hergold je do zdaj izdala knjigo črtic PASJA RADOST ALI KARKOLI (Ljubljana 1971) in o knjigi sem na tem mestu že poročal (*Mladika* 1972, 137). Avgusta 1973 je izšla v Slovenj Gradcu njena druga knjižica BELI HRIBI (16 strani), uvodno besedo ji je napisal goriški pesnik Ace Mermolja.

Beli hrib je novela o bajtarici Mici, ki ima šestero otrok in ne posebno bistrega in živega moža. Tare jo revščina, a je prebrisana in privlačna. To njeno privlačnost občuti vaški premožnej Miha, da ji proda oziroma pokloni kravo, ona pa mu po zgledu nekega filma pokaže del svoje golote. Že zjutraj pa žene kravo na prodaj in v duhu potrošniške mrzlice sanja, kaj bo kupila: »Kaj lahko kupim? Umetne piščance, kuhinjsko pohištvo, ne, to lahko vzamem na kredit, ah, televizijo lahko kupim, ne, ta ne, napeljava je pokvarjena, kupim oblek pa nekaj živeža...« Ob Mici je pisateljica z nekaj potezami ustvarila moža Konrada, ki je kot otrok stradal z bolno materjo, sedaj pa se muči v gozdu kot tesar do onemoglosti za številno družino. Živ in nazoren je tudi »krepostni« kmet Miha.

Novela je realistična po okviru in zgodbi. Značilen je že začetek: »Ona je bila Mica. Ležala je pod hišo kot

lanena rjuha, vržena tja, da bi jo pobelilo sonce in sprala rosa. Z udrtega hišnega slemena so mahedralne električne žice in tolkle po skodlah, okoli hiše je rasla rumena trava in v tej travi je ležala Mica. Veke je imela poveznjene na zrkla, ker je sijalo nebeško sonce in ona je ležala v bregu... »Ah,« je rekla glasno in pogledala po širjavah okoli, širjave so bile iz samega gozda, v lipu je pihal večerni veter, zgoraj je viselo sinje nebo, v kuhinji so čivkali njeni otroci in Mici je bilo pusto pri srcu.«

Hergoldova pripoveduje sočno, realistično nazorno, prepričljivo, včasih z rahlim nasmehom, kar vse pritegne bravca.

Tretja knjiga Ivanke Hergold ima naslov DIDO (65 strani) in je izšla letos pri Založništvu tržaškega tiska kot prvi zvezek knjižne zbirke Lepslovje.

Dido je pravljica junakinja, ki je od libijskega kralja Hiarbasa z zvijačo dobila toliko zemlje, da je na njej zgradila mesto Kartagino. Imela je štirideset let, bila je pametna, spretna in lepa, dogradila je mesto, toda tedaj se je začela njena osebna tragedija. Mesto je začelo živeti svoje življenje, kraljica ni bila več potrebna, opravila je svojo nalogo, stvari so se začele razvijati po svoji naravni poti. Dido se je čutila odveč, dolgočasila se je in odbijala snubitve starega libijskega kralja Hiarbasa. Prepirla se je s sestro Ano, ki je bila popolnoma dru-

gačna od nje: mirna, molčeča, stvarna ter navezana na mesto in poveljnika Hanona, ki pa se ni menil ne za Didono ne za Ano, ampak je počasi grabil vso oblast v svoje roke.

V to njeno prazno življenje je prišel Enej s tovariši, ki so se rešili iz goreče Troje. Ustavili so se v Kartagini, da so si odpočili in se pripravili za nadaljnje poti, med Didono in Enejem je vzpametela ljubezen, ki pa je bila samo plamen brez netiva. Neke noči je Enej skrivaj odplul, Didona pa se je od žalosti zastрупila.

Hergoldova je natančno obnovila pripovedko o Didoni, vendar pa je z vso skrbnostjo posvetila v njeno duševnost. Ustvarila je živo žensko, ki čuti, kako ji čas beži, kako Kartagina ni taka, kakor si jo je zamislila. Najhujše spoznanje zanjo je v tem, da je odvečna, da je izpolnila svojo nalogo in da je zdaj nihče več ne potrebuje. Celo lastna sestra se ji je odtujila. Didona ne zna sprejeti te stvarnosti, ne zna se vdati v usodo, zato bega po dvoru in se opaja s trenutnimi nasladami. Edino Enej bi ji bil mogel dati novega zagona, novega smisla življenja, ker je bil prav tako podjeten in poln načrtov kakor nekoč ona. Zato se ga je oklenila z vsem srcem, toda zanj je bila Kartagina le ena izmed postaj na poti proti cilju, ki so mu ga določili bogovi. Zato je bilo Didonino končno prebujenje toliko strašnejše in brezupnejše, da je videla rešitev samo v smrti.

Hergoldova pripoveduje spretno in ugrajeno, slog je izpiljen, misli se preivajo druga v drugo, pogovori so duhoviti in blesteči. Pripoveduje realistično in nazorno, prepletata se šala in trpka resnoba, junaki premišljajo in delajo. Novela je uspela, ker jo je znala pisateljica napolniti z zgodovinsko, sodobno in večno veljavno miselnostjo.

(Se nadaljuje)

Kobalov »Denar« na naši radijski postaji

Čudno je, kako nekaterih ljudi ne poznamo. Tako je marsikdo je malo vedel o Andreju Kobalu, našem rojaku, ki živi v Ameriki, ki je bil tam univerzitetni profesor in je dosegel vojaške in druge časti. Na vsak način nismo vedeli, da je dramatik. A v četrtek 14. in nedeljo 17. oktobra so igralci Radijskega odra igrali njegovo komedijo »Denar«. Nasmeljali smo se ji, pisana je prav za ameriške razmere in za naše ljudi, ki živijo tam. Menda so ja v Ameriki že dosti igrali. No, zdaj je prišla tudi do nas. Pisana je zelo spretno in domiselno, tako, da dejanje počasi raste, se prelomi, ko mislimo, da so glavni junaki vse izgubili, nato pa se srečno konča. Vidimo, da Kobal ni samo nadarjen vojak in profesor, ampak tudi dramatik. Veseli smo uspeha, ki ga je doživel njegov delo na našem radiu in s tem se veselimo tudi uspeha našega dragega rojaka.

— r

Razstava slikarja A. Černigoja in drugih slikarjev

V galeriji Cartesius razstavlja že nekaj časa akad. slikar Avgust Černigoj. Nekaj neverjetnega je, kako živahen je ta slikar, čeprav je nestor tržaških slikarjev. Izredno veliko dela. Pa tudi starejše stvari razstavlja, kot na primer v prostorih Društva slovenskih izobražencev. A poleg starih stvari ima vedno tudi kaj novega. Ves nemiren je, vedno išče svoj izraz. Hotel bi na nov način povedati gledavcem toliko stvari. Ko ga poslušamo po radiu, razlaga stvaritve različnih slikarjev, a ko pride do razlage svojega dela na primer v Štivalski cerkvi, človek kar obstrmi, koliko je Černigoj v svojem življenju že ustvaril. Za štivalsko cerkev je naredil on načrt, jo je notranje

A. Černigoj: Sv. Jurij (lesorez)

okrasil, naredil je načrt za svečnike na primer, tako, da je to njegov zelo lep spomenik. A na razstavi nam približa svet kot ga danes gleda in vidi. On je mojster barv in mojster navdiha. Bog mu daj še mnogo zdravja in dolgo dobo življenja in gledali bomo še mnoge njegove umetnine.

V OSTALIH GALERIJAH

V tržaški knjigarni razstavlja slikarka Zora Koren-Škrkova že nekaj časa svoja dela.

Pred nedavnim je odprl v Trstu svojo razstavo ljubljanski kipar TRŠAR. Tone Mihelič pa razstavlja te dni v Genovi.

jp

»VITA NUOVA« ŽELI MIR MED TU

polemika

ŽIVEČIMA NARODOMA, TODA...

Povod za objavo tega spisa je članek, ki ga je prinesel tržaški italijanski »katoliški« tednik »Vita Nuova« 6. sept. 1974, kjer na skrajno poddel način komentira govor, ki ga je imel škedenjski kaplan g. Dušan Jakomin na nedavni konferenci o manjšinah v Trstu.

Sam sem opozoril uredništvo omenjenega lista na zgodovinske netočnosti, ki jih je vseboval njihov članek, a mojega pisma niso imeli poguma objaviti. Pač pa mi je privatno odgovoril glavni urednik g. Gauss, ki z neverjetno logiko (beri demagogijo) zavrača moje trditve, da ne bi mogel z najmanjšim dokazom podpreti svoja izvajanja.

Zato sem sklenil obvestiti slovenske bralce o celotni zadevi in prepustiti njim v presojo stališče, ki ga je zavzelo uredništvo tržaškega tednika.

NEUGLAŠENE NOTE NEKE KONFERENCE

(»Vita Nuova« 6.9.74)

Brali smo v »*Bollettino d'informazione degli Sloveni in Italia*« obnovo referata, ki ga je imel na konferenci o manjšinah slovenski duhovnik naše škofije. Taki posegi zmanjšajo raven tistih pobud, ki so bile zamišljene tudi z dobrimi nameni. Zakaj v teh ne bi smelo biti prostora za nacionalistične izbruhe, ki se jih ne bojimo imenovati rasistične.

Želeli smo se dokumentirati, preden bi kaj napisali, zakaj resnica je tista, katero moramo vedno rešiti.

On (g. Jakomin, op. p.) govori o fašistični dobi, v kateri je bil slovenski duhovnik večkrat sam in brez opore pri višjih cerkvenih oblasteh. Toda velik del omenjene dobe je bil za škofa mons. Fogarja, katerega se nepravilno obtožuje, kar po mnenju vseh Slovencev ne zasluži. Njegov naslednik je uredbe, ki jih je sprejel njegov prednik v obrambo slov. jezika, pogumno obdržal tudi v težjih časih. Ne priznati pa, kar je cerkvena oblast storila med vojno za Slovence, ki so bili bolj potrebni, pomeni zanikati luč sonca. Za to so Slovenci pokazali veliko hvaležnost. Takoj, ko je vojna končala in je fašizem prenehal, je cerkvena oblast, o kateri govori na način, ki je nevreden duhovnika, sklicala nekatere slovenske duhovnike pod vodstvom mons. Ukmarja in jih vprašala, katere spremembe predlagajo. Po enem tednu je v imenu vseh mons. Ukmar predložil spremembe, ki so bile vse sprejete...

Cerkve v Rojanu, v Barkovljah, pri Sv. Ivanu, pri Sv. Jakobu in v Skednju je zgradila tržaška občina, ki je bila v rokah Italijanov, ne za Slovence, temveč za vernike tistih predelov, slovenske in italijanske. Če so danes župnije večinoma italijanske, je otročje in absurdno pripisati to fašizmu in laičnim in cerkvenim krogom. Morda živi med oblaki ta gospod ali pa misli, da slovenski in italijanski bralci lahko sprejemajo take čenče?

Župnijski krožki prejemaajo in ne prejemaajo kako majhno pomoč, ko za to prosijo, toda deželni spiski kažejo obilne prispevke, ki so jih dobili Slovenci.

Preidimo sedaj k sinodi. Pregledali smo besedilo sinodalnih konstitucij, ki predpisujejo, da mora župnik poznati jezik svojih župljanov. Tisti, ki vodijo dvojezične župnije, morajo poskrbeti, da verniki drugega jezika niso oškodovani pri pridigah in spovedi in se morajo o tem sporazumeti s škofom. V župnijah, kjer je število vernikov drugega jezika precej visoko, so nastavljeni župniki, ki govorijo oba jezika. In v teh in tudi v drugih so nastavljeni slovenski duhovniki, kakor je bilo nekoč naprošeno, da skrbijo za vernike.

To je zgodovinska stvarnost. Toda prav ljudje kot ti (g. Jakomin, op. p.) so tisti, ki sejejo nezadovoljstvo in neslogo med ljudmi, ki želijo živeti v miru.

Na ta način, ki sem ga samo za malenkost skrajšal, sem odgovoril s pismom 21.9.74:

Spoštovano uredništvo!

Žalostno je, da je časopis, ki ga imajo za katoliškega, objavil članek, kjer se skuša prikazati kot resnico tisto »zgodovino in stvarnost«, ki je lastna piscu, medtem ko je v resnici popolnoma oddaljena od opisanih dejstev.

Članek obravnava poseg slovenskega duhovnika na konferenci o manjšinah, poslužujoč se predvsem obnove referata, ki ga je objavil »Bollettino degli Sloveni in Italia«. Zdi se mi malo znanstveno in daleč od resnice, objaviti tako težke obtožbe (»rasistične«, »način, ki je nevreden duhovnika«, »ta gospod« »živi med oblaki« na podlagi neke obnove in toliko bolj vredno obsojanja, ker nepodpisani avtor članka prizna, da se je dokumentiral. Jasno je, da pisec nesrečnega članka nima možnosti, da bi sledil slov. časopisom, ki so ves čas trajanja konference prinašali koristna poročila, ker ne pozna jezika in so torej

njegovi podatki zelo pristranski in preveč nepopolni, da bi lahko imeli zgodovinsko vrednost.

Beremo namreč v »Primorskem dnevniku« (13.7.74), da je slovenski duhovnik govoril o škofu Fogarju kot o zadnjem tržaškem škofu, ki se je srčno zavzel za Slovence. Tega stavka zgoraj omenjeni »Bollettino« ne prinaša in so torej vsa namigovanja o domnevni nevhvaležnosti do mons. Fogarja v nasprotju z besedami slovenskega duhovnika in zdi se, kot da bi bila napisana prav zato da bi »sejala nezadovoljstvo in neslogo«.

Težko je tudi verjeti, da je naslednik mons. Fogarja, današnji škof »pogumno obdržal njegove uredbe v obrambo slovenskega jezika«, kako naj si sicer razlagamo spomenico, ki jo je 56 slovenskih in hrvatskih duhovnikov tržaške in koprške škofije predložilo v novembru 1938, kjer se jasno govori o škofijskih dekretih, ki so imeli namen odstraniti iz cerkve slovanski jezik in s tem indirektno tudi slovensko ljudstvo. Želim citirati samo nekaj stavkov te spomenice:

’Noben škof iz Julijske krajine in niti fašistična civilna vlada si ni upala prepovedati v cerkvi krščanski nauk v materinem jeziku. Vi ste sedaj prvi, ki ste odklonili duhovni kruh slovanskim otrokom. Ker otroci ne razumejo drugega jezika ali ga razumejo zelo malo, pomeni prepovedati nauk v materinem jeziku ovirati njihove mlade duše na poti spoznavanja krščanskih resnic, ljubezni do Jezusa Kristusa in na splošno presekat razvoj njihovega duhovnega življenja.’

Kako si lahko razlagamo tudi pritožbe slovenskega klera, ki jih je mons. Ukmar predložil 6.9. 1946, in v katerih je duhovščina prosila škofa, da bi bolj človeško ravnal s svojimi slovanskimi in italijanskimi duhovniki, ki so večkrat, celo že priletni, bili krivično obtoženi samo na podlagi sumničenj? In kako naj si razlagamo nadalje prošnjo, da bi imeli slovenski laiki in duhovniki iste pravice kot so jih bili deležni Italijani (istotam)?

Primerno bi bilo tudi, da bi pisec dokazal, da je bilo v dobi, ko so gradili cerkve v Barkovljah (1785), v Škednju (1831), pri Sv. Jakobu (1854), pri Sv. Ivanu (1858) in v Rojanu (1862), primerno število italijanskih vernikov, preden je zapisal, da so bile cerkve zgrajene »za slovenske in italijanske vernike tistih predelov«. Dokler se to ne zgodi, ostane v veljavi trditev slov. duhovnika, da so bile tiste župnije ustanovljene izrecno za slovenske vernike; še en dokaz za to je tudi narodnost tedanjih župnikov in pa cela vrsta slovenskih škofov, ki so si sledili v Trstu od l. 1821 do l. 1882 (Leonardič, Ravnikar, Legat, Dobrila, Glavina).

Kar se pa tiče trditve, da je »otročje in absurdno pripisati fašizmu in laičnim in cerkvenim krogom« dejstvo, da so danes te župnije večinoma italijanske, bi želel spomniti samo na dva dogodka:

1) do leta 1920 in torej še preden je fašizem prišel na oblast, je bilo po statistiki F. Barbaliča

iz leta 1931 odstranjenih ali deportiranih iz tržaške in koprške škofije več kot 80 slovanskih duhovnikov;

2) Gentilejeva šolska reforma iz leta 1928 je v nekaj letih prepovedala uporabo slovenskega jezika v vseh privatnih in javnih šolah, tako da je bilo poučevanje v materinem jeziku prekinjeno za več kot 15 let.

Vsak razsoden človek razume, kaj pomenita za ohranitev narodne zavesti pri nekem narodu šola in duhovnik in to velja še posebno za tiste čase. Človek mora biti slep in živeti v najgloblji nevednosti zgodovinske realnosti, da lahko daje take izjave. Jasno je, da italijanski bralci, ki ljubijo resnico, ne morejo verjeti takim čenčam.

Rad bi se dotaknil še drugih člankarjevih napak (n.pr. domnevna dvojezičnost nekaterih župnikov), da bi tako dokazal, da se zgodovinska stvarnost ne gradi na podlagi osebnih čustev, in okrnjenih podatkov, temveč na analizi zgodovinskih dokumentov, a to bi prešlo okvir tega navadnega pisma.

Odgovor glavnega urednika tednika »Vita Nuova« z dne 2.10.74:

Spoštovani gospod!

Mi, ki ne prebiramo slovenskega komunističnega tiska, smo imeli na razpolago samo »Bollettino d'informazione degli Sloveni in Italia«, ki smo ga dobili slučajno. In ker se zdi, da je ta bilten uraden, smo preučili besedilo, ki jo vsebuje, in dali svojo sodbo o besedah in o človeku, ki jih je izgovoril.

Čas, ki ga članek omenja, zajema tudi mons. Fogarja in mi smo ga branili. Škof, ki mu je nasledil, mons. Santin, je pogumno obdržal uredbe, ki jih je dobil. To je resnica, ki je nihče ne more zanikati. Številni dogodki to dokazujejo. Škof mons. Santin je prišel v Trst septembra 1938. leta. Pred novembrom naj bi torej že izdal dekrete, ki so prepovedovali uporabo slovenskega jezika pri pouku krščanskega nauka? To je gola laž, ki velja toliko kolikor trditve, ki jih vsebuje obrekovalna knjiga nekega Čermelja (mišljen je dr. Lavo Čermelj op. p.).

Kot smo rekli, je bil mons. Ukmar povabljen k škofu, da bi povedal, po posvetu z duhovščino, kaj bi lahko še napravili, potem ko je padel fašizem. Njegovi predlogi so bili vsi sprejeti. To je zgodovina.

Cerkve so zgradili Italijani, ki so vladali na občini, za ljudi tistih predelov. Očitno je, da so bili tam Slovenci, a tudi Italijani.

Da so bili v mestu z italijansko večino škofje več kot stoletje, do leta 1919, samo in vedno Slovenci, ne dela časti tistemu, ki jih je nastavljal in to je bila avstrijska vlada.

Nepravilno in neumno je bilo, da so do leta 1920 deportirali 80 slov. duhovnikov; mislimo, da

so se vrnilo, medtem ko se 5000 Italijanov, ki so jih vrgli v »foibe« in deportirali v enem mesecu, ni vrnilo. Tudi to je skrajno nepravilno.

Eden od nepravilnih ukrepov je bil tudi ta, da so fašisti ukinili slovenske šole. Bil je to sistem fašistov, ki ni prizanesel niti Italijanom. Toda trditev, da je fašizem dovedel do današnjih sprememb v prebivalstvu v omenjenih župnijah, je proti stvarnosti, in to lahko trdi samo, kdor se pusti voditi od demagogije in predsodkov.

Pišem Vam privatno zato, da ne bi mislili, da štejemo kot pravilne vse Vaše lažnive trditve.

Ne objavimo pisma, zakaj naš časopis, ki išče mir in resnično slogo in razumevanje med prebivalstvom dveh jezikov, se noče prepustiti polemikam in izjavam, ki razdražijo duhove, medtem ko želi ljudstvo živeti v miru in pravičnosti.

(Mislim, da je vsak komentar odveč.)

EDI ČERMELJ

ODGOVOR DOPISNIKU R. L.

V MLADIKI 7/8 sem zasledil Vaše pismo uredniku. Ste dijak, ki bo naslednje leto napravil maturo. Želite postati profesor slovenščine, oče pa Vas pregovarja, naj si izberete poklic, ki Vas bo usposobil, da prevzamete precejšnje podjetje. Ker je podjetje v narodnostno izpostavljenem kraju, je ne samo družinska zadeva, ampak nujno tudi majhna slovenska postojanka. Prosite za nasvet, kako naj se odločite.

Ob tem mi prihajajo na misel naše koroške razmere. Na zamejskem Koroškem so prišli že tudi kulturni delavci do spoznanja, da se manjšinskega problema ne da reševati samo s kulturo in da je nujno treba vključiti vanj tudi gospodarsko vprašanje. Da se tega Slovincem nenaklonjene sile dobro zavedajo, nam nazorno dokazuje primer tovarne »Gorenje«, ki naj bi bila postavljena v Podjuni in katera je vzbudila ogorčen odpor narodnostno nestrpnih protislovenskih sil. Te so končno projekt za-dušile.

Gledano z narodnostnega stališča bi morali vsako tako gospodarsko postojanko v zamejstvu čuvati kot punčico svojega očesa. Ker pa je podjetje družinsko, ima ves problem tudi osebni značaj. Podjetja ne more voditi niko, ki do njega nima veselja in volje. Morda je Vaš oče napravil vzgojno napako, da Vam ni znal vzbuditi veselja do stroke, ki je za podjetje merodajna. Za uspešnost v poklicu ali za vodenje nekega podjetja ne zadostuje samo čut dolžnosti; treba je imeti za to tudi veselje in nek osebni odnos do podjetja in dela v njem.

Brez dvoma se zrcalijo v Vaši poklicni težnji tudi naše zamejske razmere, saj je v zamejstvu ljubezeln do materinega jezika posebno poudarjena. Vendar se mora-

mo sčasoma le zavedati, da vsi ne moremo študirati slavistiko, saj bo slavistov sčasoma vse preveč. Razmere v našem zamejstvu tako na Koroškem kot na Primorskem vedno bolj nazorno dokazujejo, da samo kulturno delovanje ni v stanju reševati problemov slovenskega življa kot celote in da je povsem popolnoma nezadostno, da bi zaustavilo gospodarsko zaslužnjevanje slovenskega življa in podkupovanja, njegove zemljiške osnove. Posvetiti se bomo morali tudi gospodarski dejavnosti, ki bo morala imeti jasne družbeno-politične cilje: preprečevati odtekanje naše delovne sile iz slovenskega področja, učvrščati in smiselno modernizirati še preostalo kmečko osnovo in odpirati delovna mesta in delovna področja za nastajajoče slovensko razumništvo.

Gledajoč iz tega stališča, se mi zdi nujno potrebno, da bi naša študirajoča mladina izbirala svoje poklice predvsem iz stališča naših BODOČIH narodno-gospodarskih potreb. Rabimo predvsem inženirjev, gospodarstvenikov, agronomov, diplomiranih trgovcev, sociologov in psihologov. Naša mladina bi mogla z znanstveno futurologijo razčlenjevati bodoče poklicne potrebe in se s tem v skladu odločati za svoje poklice. Brez dvoma, delovnih mest za te poklice v zamejstvu še ni. Toda službe nam ne bojo priletele kot pečeni golobje v usta. Ne iščimo služb, temveč ustvarjamo si delovna mesta sami. Eden za drugim in drug z drugim iztrgajmo življenju svoj »prostor na soncu«. Zato je potrebno ogromno fantazije, žilave vztrajnosti in predvsem znanja.

Vi ste v toliko na dobrem, ker Vam ne bo nujno potrebno iskati delovnega mesta; še več: celo podjetje Vam bo položeno takorekoč v naročje. Vendar Vam vse te lepe ugotovitve zelo malo koristijo, če ne boste našli nekega osebnega do sedaj še očetovega podjetja. Dovolite, da Vam dam naslednji predlog v premislek:

Najprej morate ugotoviti ali je Vaša želja po pedagoškem poklicu res vzklikla iz Vaše notranjosti in čutite do njega neke vrste poslanstvo ali pa je samo produkt manjšinskih vzgojnih razmer. Če je prvo, potem boste večno nesrečni, če boste izbrali kaj drugega, in tudi ne boste v stanju voditi podjetja uspešno. Če to ni slučaj, potem bi se na Vašem mestu odločil za podjetje. Če niste notranje osredotočeni na pedagoški poklic, bo prišlo veselje do podjetja s primerno izobrazbo v teku časa in dela samo po sebi. Morda ravnate takole: začnite študirati stroko, ki je potrebna za Vaše podjetje; že v teku enega leta boste gotovo lahko ugotovili, ali Vas stroka priteguje ali ne, oz. ali Vas nevdržno vleče v pedagoški poklic. Če je poslednje slučaj, potem seveda nima smisla, da študirate stroko naprej, temveč presedlajte na slavistiko. Morebiti tvegate tako eno leto. Morda se Vam zdi to prehudu. Eno leto v študiju ne pomeni ravno veliko; važno je, da si pridete na jasno s samim seboj. V nasprotnem primeru boste nosili v sebi vse življenje dvom ali ste se prav odločili ali ne, pa naj bo Vaša odločitev taka ali taka. Življenjsko gledano, tako leto nikdar ni izgubljeno.

dr. D. N.

P.S.: Če se želite tozadevno tudi osebno z menoj pomeniti, sem Vam radevolje na razpolago, ko pridem spet v Trst. V tem primeru sporočite to uredništvu MLADIKI, preko katerega bom stopil z Vami v stik.

razpisujeta
nagradno tekmovanje zamejskih amaterskih
odrov

MLADI ODER 75

Tekmovanja se lahko udeležijo slovenski amaterski odri, ki delujejo v naši deželi.

ROK

Skupine, ki se nameravajo udeležiti tekmovanja, morajo javiti svojo udeležbo enemu od obeh prirediteljev najkasneje do konca aprila 1975.

OCENJEVANJE

Predstave amaterskih odrov bo ocenjevala komisija, ki jo sestavljajo gledališki izvedenci in po en predstavnik vsake organizacije. Člani komisije si bodo na vabilo dramskih skupin ogledali predstave in jih ocenili. Mnenje komisije bo dokončno in nepreklicno.

NAGRADE

Splošna nagrada za odrsko izvedbo (najboljša skupina)

Pregljiva nagrada za tekst (če je izviren)

Nagrada za glavno moško vlogo

Nagrada za glavno žensko vlogo

Nagrada za stransko moško vlogo

Nagrada za stransko žensko vlogo.

Nagrada za sceno

Nagrada za zvočno in glasbeno opremo

Nagrada za odrsko razsvetljavo

Nagrada za kostume

Nagrada za dikcijo

Nagrada za otroško ali mladinsko predstavo.

NAGRAJEVANJE

Nagrajevanje bo javno, ko bo komisija končala z ocenjevanjem prijavljenih skupin predvidoma v začetku junija leta 1975.

POJASNILA:

Na tekmovanje se lahko prijavijo vsi amaterski odri v naši deželi, ki imajo v sezoni 1974-75 na sporedu dramsko predstavo v lastni režiji. Za sodelovanje pri tekmovanju zadostuje prijava na razpis. Ocenjevalna komisija si bo nato ogledala predstave in jih ocenila. Ocena komisije je nepreklicna. Za vsa podrobnejša pojasnila in prijave se je treba javiti na naslov SLOVENSKA PROSVETA, TRST, ulica Donizetti 3/1, tel. 768.189 (od 17.30 do 19.00) ali pa ZVEZA SLOVENSKE KATOLIŠKE PROSVETE, Gorica, viale XX Settembre 85.

Čuk na Obelisku

AGENCIJA ZA POMIRJEVANJE ŽIVCEV

JE TO NAPREDNO?

Čuk, ki ne zamudi nobene zamejske prireditve, se je pred kratkim udeležil odkritja spomenika padlim v Mačkoljah. Med raznimi govorniki je nastopil tudi napredni dolinski župan Dušan Lovriha, ki je v svojem govoru dosledno elkal: dejal, rekel, prepovedal. Čuk se je zaradi tega silno zgražal in spraševal: Je mar to napredno? Ali nismo elkanje že odpravili leta '45?

FAŠISTI V SKGZ

Na občnem zboru SS je Antek Terčon sprožil vprašanje o tistih somišljenikih v stranki, ki deujejo v društvih, včlanjenih v SKGZ. Največje skrbi povzročajo razne športna društva, posebno nogometaši. Ugotovljeno je namreč bilo, da v nekem zelo znanem primorskem športnem klubu, ki je član SKGZ, sedijo v odboru tudi Italijani (v smislu fratelancel!). Toda ne samo to. Huje je, da sedijo celo fašisti. Tako da ima zdaj SKGZ med svojimi člani fašiste! Kako ta problem rešiti, ne ve niti Antek Terčon. Toda ČUK je iz zanesljivih virov izvedel, da bo na prihodnjem občnem zboru zahteval razpust SKGZ.

LASTNA HVALA — CENA MALA

Tržaški Novi list poroča, da so listo Nove perspektive na občnem zboru SS — poleg nje je nastopila tudi lista Enotnost — sestavljali predvsem »tisti, ki se prištevajo k širšim nazorom.« Tako se zdaj Slovenci delimo še na dve novi kategoriji: na tiste, »ki se prištevajo k širšim nazorom«, in na tiste, »ki se — očitno — prištevajo k ožjim nazorom«. ČUK pa se sprašuje, kdo je »širših nazorov«: tisti, ki se k njim prištevajo, ali tisti, ki se k njim ne prištevajo. Vsekakor pa mu je jasno, kdo je prištevavan.

smeh in dobra volja

»Ah, Šimen mi pa tudi ne neha očitati, da je od mene dobil gripo.«

»Ja pa res. Ko vendar vsi dobro vemo, da je od tebe nemogoče kaj dobiti.«

★

»Veš da so glavnega krivca pomilostili na doživljenjsko ječo.«

»A res?. Ja koliko časa pa bi drugače moral še sedeti?«

★

Človek z velikim nosom: »Čih! Čih! Pri meni se ta presneti nahod počuti kot doma.«

Prijatelj pa: »Verjamem. Iz tako udobnega stanovanja se mu pač ne ljubi iti ven.«

★

Na živinskem sejmu:

»Tale prasec je pa izredno težak, verjetno najtežji na tem sejmu!«

Prodajalec: »Imate prav. Od mene je še pet kil težji.«

★

Bogataš se pojavi pred svetim Petrom in ga prosi, naj mu odpre nebeška vrata. Toda sveti Peter ga ustavi:

»Si napravil v življenju kaj dobrega?«

»Sem.« pravi bogataš, »petdeset milijonov sem razdelil med reveže.«

A sveti Peter ne verjame kar tako: »angel-blagajnik, poglej v knjigo, če je to res!«

Angel pogleda in pravi: »Tu je zapisano, da pet tisoč lir.«

Sveti Peter potemni v obraz in pravi:

»Vrni mu jih in ga pošlji k vragu!«

★

»Očka, kdo je egoist?«

»Tisti, ki misli samo sam nase.«

»Kako pa se reče tistemu, ki misli tudi na druge?«

»Altruist.«

»In tistemu, ki misli samo na druge?«

»Trapa.«

★

»Moj sinko je pa res čuden otrok. Štiri leta je star, pa igra klavir, poje in se uči angleščine.«

»Moj ima pa šele šest mesecev, pa razume vse, kaj se dogaja na svetu.«

»Kako pa to veš, saj ne zna še govoriti.«

»Seveda ne, a joče, joče, joče.«

»Poslušaj, Neli, zadnjič mi je tvoj mož potožil, da si vedno do dveh ponoči pokonci. Kaj pa vendar delaš?«

»Čakam ga.«

★

»Mami, ali so otroci v Ljubljani cenejši kot v Trstu?«

»Zakaj pa to vprašuješ, Miloš?«

»Ker greste po vsako stvar v Trst, samo Alenko ste v Ljubljani kupili.«

★

Žena: »Mrha pijana, kje si se pa valjal?«

Mož: »Žena ne začenjaj! Moja vest je čista.«

Žena: »Le pustiva vest, zdaj govoriva o obleki«

★

V razred je prišel nov učenec, ki na veliko veselje ostalih učencev učitelja tika.

»Mali, svojega učitelja moraš vikati.« mu pojasni učitelj.

»Te bom pa vikal,« pravi mali.

On ga je le še tikal in spravljal razred v smeh. Končno je bilo učitelju zadosti in mu je dal desetkrat napisati: Svojega učitelja moram vikati.

Naslednji dan je mali s srečnim obrazom pomolil učitelju list.

»Toda napisal si stokrat. To ni bilo potrebno. Zakaj?«

»Zato da bi te razveselil,« je ves srečen rekel fantič.

V založbi Mladike so doslej izšle sledeče knjige:

PESMI:

Bruna Pertot: Moja Pomlad

Vinko Beličič: Gmajna

Marijan Breclj: V času odmaknjena sidrišča

Albert Miklavec: Prošnjaja za jutri

Boris Pangerc: Amfora časa

Vinko Beličič: Bližine in daljave

A. Manzoni: Svete himne

R A Z P R A V E:

»Draga 1968« (predavanja v Dragi)

Slovensko usodo krojimo vsi (predavanja v Dragi 1969 in 1970)

Zbornik Draga 1971

Ideje in vrednote (Draga 1972)

»Draga 1973«

Egidij Vršaj: »Gospodarsko sodelovanje med Italijo in Jugoslavijo (v italijanščini)«

Vse knjige dobite v upravi Mladike in v slovenskih knjigarnah v Trstu in Gorici